

กัมพูชา:

มายาภาพกับมนุษยธรรม

ธงชัย วินิจจะกุล

มหาวิทยาลัยจอร์จทาวน์ ออสเตรเลีย

ภายหลังสหรัฐอเมริกาและรัฐบาลลอนดอน
พ่ายแพ้เมื่อเดือนเมษายน 1975 สีหนุถูกถาม
ในราวกลางปีนั้นว่าจะเรียกร้องค่าเสียหายจาก
อเมริกาหรือไม่ สีหนุตอบว่า

“เราจะไม่ทำเช่นนั้นเด็ดขาด เลือด
ของเราไม่ใช่เพื่อการค้า สหรัฐ
จะต้องชดใช้อาชญากรรมที่เขาก่อน
หน้ากระดาษของประวัติศาสตร์”
(สุรเดช ; 295)

สีหนุวงศ์ไปว่า ประวัติศาสตร์ถูก
ลืมได้ง่าย ๆ และถูกเขียนใหม่กันได้ ทุกวันนี้
เรื่องราวของกัมพูชาและอินโดจีนถูกลืมแล้ว
เขียนใหม่กันเสมอ ๆ 10 ปีล่วงมาแล้วกัมพูชา
ไม่ได้รับทั้งค่าเสียหายและประวัติศาสตร์ที่ตน
ปรารถนา

ในบ้านเรา กรณีกัมพูชาชนิดที่เรารู้จักคือ
ความวิตกกังวลขนาดนักวิชาการกว่า 700 คนร่วม
ลงนามประท้วงเวียดนาม ทั้งยังเอื่อยอย่างภาค
ภูมิใจว่าเป็นครั้งแรกที่นักวิชาการและรัฐบาลมี
ความเห็นพ้องกันและร่วมมือกันใกล้ชิดขึ้น ยิ่ง
กว่านั้นยังเป็นครั้งแรกที่รัฐบาลและฝ่ายซ้าย
(พคท. และอื่น ๆ) มีความเห็นตรงกันมากถึง
ขนาด พคท. ยอมสละที่มั่นทางทหารแห่งหนึ่งใน
เขตอีสานใต้เพื่อเป็นทางผ่านการค้าประสาณงาน
กันทั้งทางทหารและไม่ใช้ทหารระหว่างทางการ
ไทยกับกองกำลังของเขมรแดง

มองแง่หนึ่ง เป็นเรื่องน่ายินดีที่ทุกฝ่าย
ปรับปรุงตัวดีขึ้น แต่มองอีกแง่หนึ่ง คงจะมี
ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นแน่ที่เกิดอาการ “เพี้ยน”
ทางความคิดการเมือง

ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับกรณีกัมพูชาในบ้าน
เราล้วนแต่เสนอทัศนะไปในทิศทางเดียวกัน
แทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นงานเขียนทางวิชาการ
สื่อมวลชนของรัฐและเอกชน ทั้งวิทยุ โทรทัศน์
และ น.ส.พ. จนถึงข่าวแจกของกองทัพ บ่อย
ครั้งที่ทัศนะของสื่อมวลชนดูจะรุนแรงก้าวร้าว

เสียยิ่งกว่าของทางการเสียอีก¹ ทัศนะข้อมูลที่
แปลกแหกคอกก็มีเพียงส่วนน้อย ซึ่งมักไม่ได้รับความ
สนใจ² หรือหากเป็นทัศนะจากต่างประเทศก็
จะถูกตอบโต้ในทำนองว่า “(นักวิชาการ)
บางคนสนใจรับฟังเหตุผลของคนต่างชาติที่มอง
ปัญหาอย่างผิวเผินมากกว่าของคนไทย อย่างนี้
ก็ช่วยไม่ได้”³

น่าเสียดายว่าในยุคที่การเมืองเป็นเรื่องของ
ข่าวสารยุคนี้ การอยู่ใกล้หรือไกลไม่ได้เป็น
ตรรกะนิบงบอกความถูกต้องสมบูรณ์กว่าของข่าว
สารเสมอไป โดยเฉพาะประเทศที่ภาพพจน์และ
ความมั่นคงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนเช่นนี้ นักวิชา
การก็ประสบเองมามากแล้วว่ายิ่งใกล้ก็ยิ่งห่าง
ไกล⁴ ความสอดคล้องกันทางทัศนะก็ไม่ได้เป็น
สิ่งพิสูจน์เสมอไปถึงความถูกต้องแม่นยำ มันอาจ
บ่งชี้เช่นนั้นก็ได้หรืออาจบ่งชี้ว่าทัศนะที่ครอบงำ
ทำงานได้อย่างสัมฤทธิ์ผลก็เป็นได้

ความปรารถนาที่ทุกฝ่ายแสดงออกมาต่อ
กรณีกัมพูชา คือ สันติภาพ สันติของชาวกัมพูชา
และสันติของประชาชนทั้งภูมิภาค เราจึงพากัน
ตราหน้าว่าเวียดนามเป็นผู้ทำลายความปรารถนา
นี้ แต่เราพิจารณาถี่ถ้วนเพียงใดว่าเวียดนาม
เท่านั้นเป็นปัจจัยของความไม่สงบสุข คู่กรณี
อื่น ๆ เป็นปัจจัยของความยึดถือและผลึกสันติ-
ภาพไปสู่จุดเอื่อมด้วยเพียงไหน

เอกสารที่นำมาพิจารณาคราวนี้ เป็นการ
มองจากแง่มุมที่ต่างออกไปจากทัศนะที่แพร่หลาย

ปกคลุมสภาวะทางภูมิปัญญาต่อบัญหาก็มีพหูชา และเวียดนามในบ้านเรา ข้อมูลที่ชนะอาจถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นกลาง มือคด แต่ขอได้โปรดตระหนักว่าที่ชนะที่แพ้หลายอยู่ก็มีมือคดและไม่เป็นกลาง ความไม่เป็นกลางอาจเกิดจากความเอียงของข้อมูลที่ชนะ หรืออาจเกิดจากความเอียงของผู้พิจารณาได้

ยิ่งกว่านั้น ปริมาณของนักวิชาการที่ลงนามต่อท้ายเอกสารใด ก็ไม่ใช่ว่ายืนยันเสมอไปว่า เอกสารนั้นมีความเป็นกลางน่าเชื่อถือกว่าเอกสารอื่น

ทัศนะมาตรฐาน

“ทัศนะมาตรฐาน” หมายถึง ทัศนะ แนวคิด การให้เหตุผล ที่เชื่อถือกันแพร่หลายหรือเป็นกระแสหลักปกคลุมสภาวะทางภูมิปัญญาต่อกรณีหนึ่ง ๆ มิได้หมายถึงทัศนะของผู้หนึ่งผู้ใดโดยเฉพาะ โดยปกติแต่ละปัจเจกบุคคลอาจมิได้มีทัศนะตรงกับทัศนะมาตรฐานไปหมดทุกประเด็นใหญ่เล็ก เราสามารถสรุปรวบรวมขึ้นมาได้ทั้งจากงานเขียนวิชาการและข่าวสารการโฆษณาทั้งหลายดังกล่าวมาแล้ว

ทัศนะมาตรฐานต่อบัญหาก็มีพหูชาเสนอว่า ปัญหาเกิดจากการที่เวียดนามคิดแผ่ขยายอำนาจอยากเป็นพี่เบิ้มในภูมิภาค โดยมีสหภาพโซเวียตหนุนหลัง มีการอธิบายให้เหตุผลต่อไปว่าเป็นเพราะเวียดนามมีสันดานรุกราน ชอบทำสงครามจนแก้นิสัยไม่หาย เป็นเพราะเวียดนาม

เผชิญปัญหาเศรษฐกิจภายในจึงต้องก่อสงคราม ปกปิดวิกฤตของตนเอง เป็นเพราะเวียดนามประสงค์ให้พหูชาเป็นอยู่ชั่วอยู่น้ำของตนเนื่องจากความจำกัดของพื้นที่เพาะปลูกและปัญหาภัยธรรมชาติ

ทัศนะมาตรฐานไม่ค่อยพิจารณาปัญหาพหูชาในเชิงประวัติศาสตร์อย่างจริงจัง คือ ให้ความสำคัญต่อดีดเป็นเพียงบทเริ่มต้น หรือบทแรก ๆ ชนิดที่ตัดออกไปก็ไม่เสียหายต่อเนื้อความ หรือหยิบฉวยประวัติศาสตร์มาใช้อย่างง่าย ๆ เพื่อแสดงว่าเวียดนามคิดจะยุบพหูชามานับร้อยปีแล้ว (ซึ่งถ้าเป็นเช่นนั้นก็ไม่ควรลืมน้ำไทยเอง ไม่เพียงแต่คิด ทว่าได้ยุบเขมรมาแทบตลอดหลายร้อยปีเช่นกัน) ประวัติศาสตร์ที่ควรพิจารณาก็ไม่ใช่อดีตไกลโพ้นถึงยุคเจนละ จามปา หรือพระนครหลวง แต่อย่างน้อยควรพิจารณาจริงจังถึงความต่อเนื่องนับจากการได้รับเอกราชในปี 1953 ยุคสี่ทศวรรษระหว่างปี 1953-1970 และยุคอเมริกา-ลอนนอล 1970-1975 สิ่งที่ควรสนใจคือภาวะทางสังคมและประสบการณ์ทางการเมือง (ทั้งภายในและระหว่างประเทศ) ที่พหูชาผ่านมา ทัศนะมาตรฐานมักจะหยุดอดีตของ “ปัญหาก็มีพหูชา” ไว้เพียงการที่คอมมิวนิสต์เข้าปกครอง ความหฤโหดของเขมรแดง และการบุกของเวียดนามบ่อยครั้งที่การพิจารณาปัญหานี้ในเชิงการต่างประเทศทำให้สนใจแค่การบุกของเวียดนามเมื่อปี 1979 เป็นต้นมาเท่านั้นเอง

ด้วยทัศนะเช่นนี้ จึงสนใจความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแต่เพียงในแง่ของ “สงครามตัวแทน” ระหว่างจีน และ สหภาพโซเวียต ความเข้าใจเช่นนี้ยังทำให้ปัญหาภูมิพหุชาถูกพิจารณาอย่างที่ไม่เห็นบทบาทสหรัฐอเมริกาชัดเจนนักกลายเป็นเพียงผู้สนับสนุนอย่างห่าง ๆ เท่านั้น การเข้าใจอดีต 20-30 ปีที่ผ่านมาจะช่วยให้เราเข้าใจอเมริกาต่อภูมิพหุชาชัดเจนกว่านี้

ทัศนะมาตรฐานขณะนั้นมักยอมรับว่าระบอบปกครองของเขมรแดงยุคพลพตโหดร้ายที่สุดครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ เล่นเอาผู้ที่เคยปกป้องพลพตกลืนไม่เข้าคายไม่ออกอีกนาน ทำได้แต่เพียงกล่าวว่าข้อมูลยังไม่ชัดเจนแต่ทว่าจะชัดเจนหรือไม่ก็ตาม ทัศนะมาตรฐานยืนยันว่าปัญหาของชาวภูมิพหุชาควรให้ชาวภูมิพหุชาแก้ไขเอง มิใช่การอะไรของเวียดนาม ทัศนะมาตรฐานจึงเห็นว่าสาธารณรัฐประชาชนภูมิพหุชาเป็นหุ่นเชิดของเวียดนามและไม่ชอบธรรม

ทัศนะมาตรฐานเห็นว่า บทบาทของไทยคราวนี้น่ายกย่องเห็นใจ เพราะไทยเป็นผู้แบกรับปัญหาของผู้อพยพ ข้าเผชิญการคุกคามต่ออธิปไตยบริเวณชายแดน ไทยรักสงบ ไม่คิดคุกคามใครแต่กลับเตือนพร้อมชีวิตทั้งทหารและพลเรือน ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้ยุ่งเกี่ยวกับความขัดแย้งในอินโดจีนด้วยเลย

สำหรับผู้คิดว่าตนยังเป็น “ซ้าย” มักเน้นในข้อที่ว่าเป็นการแผ่ขยายอำนาจของสหภาพ

โซเวียตที่มีเวียดนามเป็นตัวแทน (“คิวบาตะวันออก”)

ภายใต้ทัศนะมาตรฐานเหล่านี้ มีข่าวสารการวิเคราะห์ปลุกย่อยอีกมากมายที่ออกมาหนุนเสริมอย่างสำคัญแต่อาจจะยังไม่ลงตัวเป็นมาตรฐานนัก เช่น การแปรภูมิพหุชาให้เป็นแบบเวียดนาม (Vietnamization) หรือการที่ครั้งหนึ่งเคยคิดกันว่าเวียดนามอาจบุกไทย หรือความระแวงผู้อพยพชาวเวียดนามรุ่นแรก ๆ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจนกลายเป็นความบ้าคลั่งเลือดร้อนในบางคราว (เช่น กรณีโรคงู) หรือการเชียร์ให้จีนสั่งสอนเวียดนามจนตัวสั่น เป็นต้น

ทัศนะมาตรฐานที่สุดเป็นเอกฉันท์เห็นจะเป็นภาพพจน์ของนายเหงียน โก ธัค รมต.ต่างประเทศเวียดนาม ว่าเป็นคนเจ้าเล่ห์ปลิ้นปล้อน ตลบตะแลง ลั่นสองแฉก ไร้มารยาทโอหังอวดดี กลายเป็นบุคคลผู้ไม่เคยปราศจากสมญานามต่อท้ายเมื่อเอ่ยชื่อ และสมญาที่นิยมกันมากคือ เปลี่ยนชื่อเขาให้พ้องกับยี่ห้อผ้าอนามัยชนิดหนึ่ง

ข้อควรคิดก็คือ เราแน่ใจแล้วหรือว่าเรารู้จักภูมิพหุชาและเวียดนามดีพอ รู้จักอย่างมีสติปัญญาและสติสัมปชัญญะ ? การอยู่ใกล้กันมิได้ยืนยันการรู้จักดี การมีอดีตที่โกรธเคืองกันนับร้อย ๆ ปี ยังเพิ่มอคติลวงหน้าในการทำความเข้าใจปัญหา⁵ ผู้เขียนใคร่ตั้งข้อสงสัยว่าในมหาวิทยาลัยของไทยและกระทรวงการต่างประเทศมี “ผู้เชี่ยวชาญ” ด้านอินโดจีนและพม่าขนาดไหน

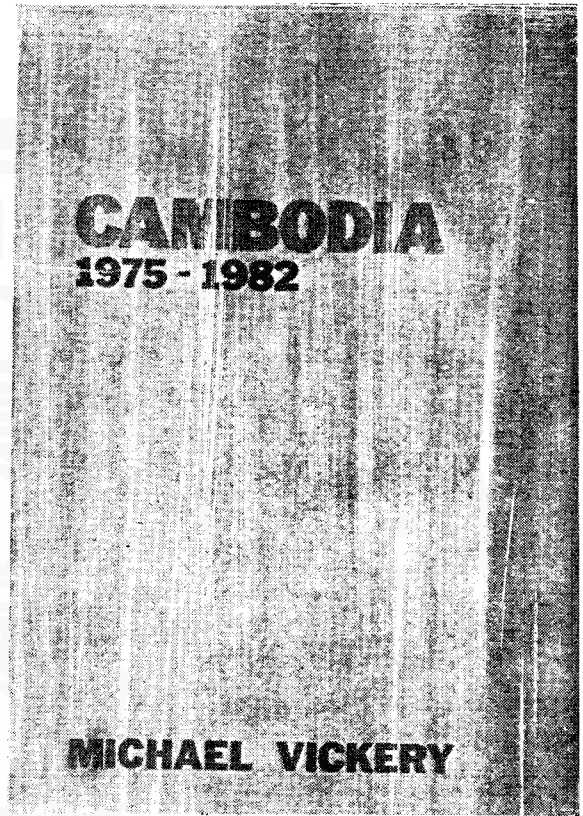
หมายถึงการรู้จักภาษา วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และความรู้สึกนึกคิดของสังคมเหล่านั้น ในขณะที่เราอาจรู้จักสหรัฐอเมริกา ยุโรป ตะวันตก และญี่ปุ่นเป็นอย่างดี

อีกข้อหนึ่งก็คือ นโยบายต่างประเทศของเราที่แนบแน่นกับสหรัฐอเมริกาและจีนมีผลต่อการก่อรูปของ “ทัศนนะมาตรฐาน” เพียงใด? ความเข้าใจของเราต่อปัญหาโลกทำให้เอียงกระเท่เร่แต่ต้นโดยทัศนคติตามนโยบาย (ทั้งของรัฐบาลและพคท.) ขนาดไหน?

ข้อคิดสุดท้ายคือ มื้อคตินิดหนึ่งที่กลายเป็นธรรมชาติของปัจเจกบุคคลจนไม่รู้สึกรู้ว่าเป็นอคติอีกต่อไป ทั้งกลับกลายเป็นศีลธรรมอีกข้อหนึ่งไปแล้ว นั่นคือ ความรักชาติ แน่แน่นอนว่าความรักชาติเป็นสิ่งที่น่ายกย่องสรรเสริญของคนทั่วไป ทว่าเราต่างเคยเรียนรู้หรือกระทั่งเคยผ่านภาวะรักชาติจนหน้ามืดตามัวกันมาแล้วจนมีคติเตือนใจเสมอว่ารักชาติให้ถูกทาง สิ่งนี้จึงจำเป็นอย่างขาดไม่ได้ในการพิจารณาปัญหาในแง่ที่เป็นจุดมุ่งหมายและทิศทางแก่เรา ทว่าจะต้องระมัดระวังมิให้กลายเป็นการเข้าถึงปัญหาอย่างไม่สุขุมรอบคอบ

เรารู้จักกัมพูชาจากสายตาใคร

การพิจารณาปัญหาหากัมพูชาแต่เพียงในเชิงความ (ไม่) สัมพันธ์ระหว่างประเทศ ขาดการเข้าใจประวัติศาสตร์และสิ่งที่เกิดขึ้นในกัมพูชาในทศวรรษที่แล้วเป็นต้นมาเป็นข้ออ่อน

อย่างหนึ่งของทัศนนะมาตรฐานดังได้กล่าวมาแล้ว ข้อข้องใจที่ตามมาก็คือ ถ้าเช่นนั้นทัศนนะมาตรฐานต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในกัมพูชามาจากแหล่งใด? ก่อรูปขึ้นมาได้อย่างไร? จากใคร? หนังสือของ Michael Vickery, *Cambodia 1975-82*⁶ ได้พยายามตอบปัญหาเหล่านี้ในบทที่ 2

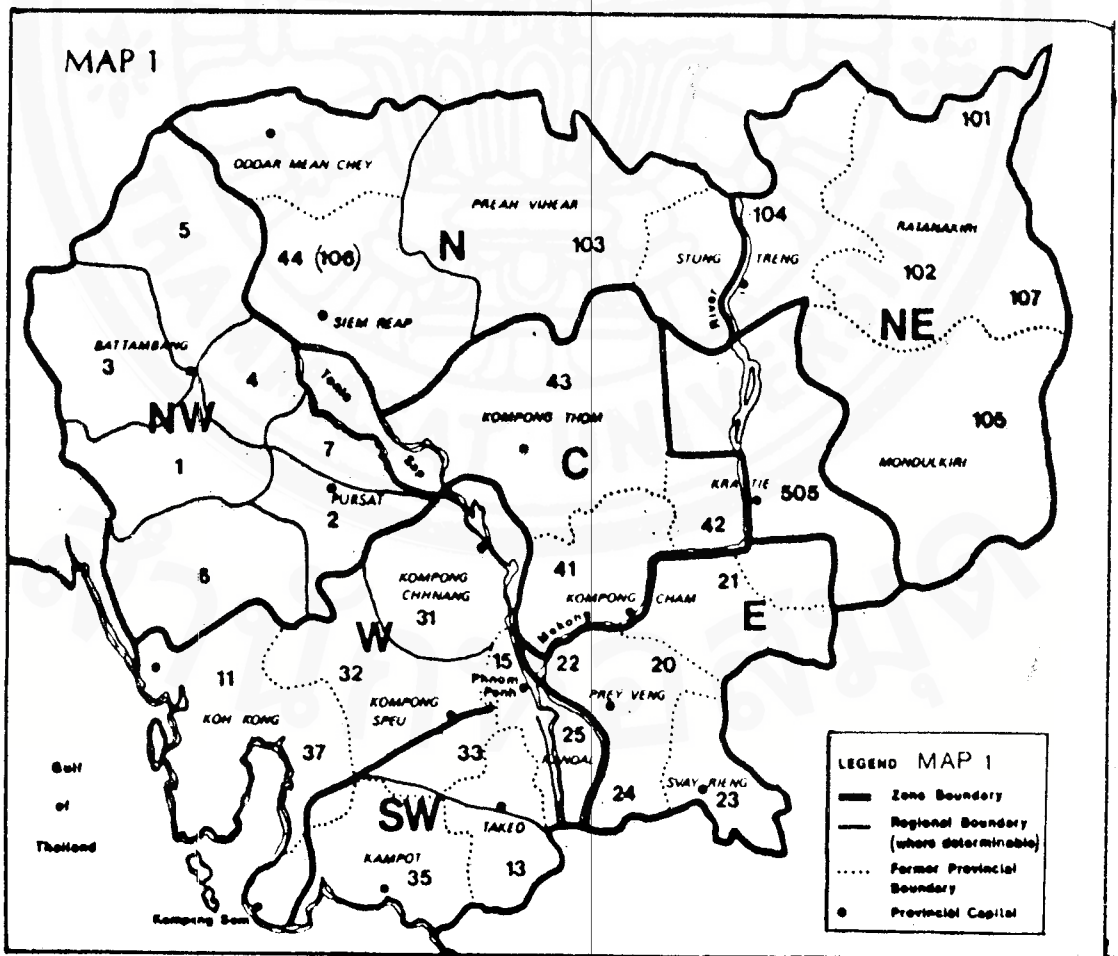
งานชิ้นนี้ของ Vickery มาจากการซักถามผู้อพยพตามชายแดนไทยจำนวนมากและการเข้าไปหาข้อมูลในกัมพูชาเอง เขากล่าวไว้แต่เริ่มว่า เขาจะไม่ศึกษาในแง่การเมืองระหว่างประเทศ ซึ่งอาจมีผู้รู้ตั้งข้อกังขาต่อความชำนาญของเขาได้ แต่หากเพื่อศึกษาความเป็นไปของสังคมกัมพูชา ทัศนคติ ข้อมูลจากปากของชาวเขมรแล้ว

Vickery กำลังเล่นกับภาพ jigsaw ขนาดมหึมา เพื่อโต้แย้งทัศนมาตรฐานที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นใน กัมพูชาและเสนอภาพที่เขาคิดว่าเป็น แก่เรา

Vickery ออกตัวว่าเขาไม่ได้สัมภาษณ์ ชาวเขมรถ้วนทั่วทุก 7 ล้านคน หรือแม้แต่ส่วน ข้างมาก ทั้งไม่ได้ทำสถิติออกมาทุกคนอย่างที นักสำรวจทัศนคติชอบเล่นกัน แต่เขาก็ทำงาน หนักทั้งในพนมเปญและชายแดนไทยซึ่งเป็น แหล่งข้อมูลเดียวกับงานชิ้นอื่น ๆ เกี่ยวกับความ เป็นไปในกัมพูชานั้นแหละ ทว่าผลออกมา

ใกล้เคียงกับงานของ Ben Kiernan⁷ ึ่งที่เขา ไม่ได้เริ่มจากงานเขียนนั้น ซึ่งหมายความว่า ขัดแย้งกับงานอื่น ๆ มากมายที่เสนอทัศนะ มาตรฐานออกมา⁸

บทที่ 2 ของหนังสือนี้วิพากษ์วิจารณ์การ ใช้ข้อมูลและการตรวจสอบหลักฐาน แหล่งที่มา ของหนังสืออื่น ๆ อย่างหนักแน่นมาก ความ ละเอียดและช่างสงสัยที่เขาฝึกฝนมาในการศึกษา ประวัติศาสตร์โบราณซึ่งข้อมูลกระจัดกระจาย และสรุปง่าย ๆ ไม่ได้ ช่วยให้เขาตรวจเช็คข้อมูล

Map drawn by Margaret Kamenev

จากผู้อพยพอย่างละเอียดยิบ :- ประวัติและถิ่นที่อยู่ของผู้ให้สัมภาษณ์ เวลาและสถานที่ของเนื้อเรื่องที่ถูกล่า ชั้นความน่าเชื่อถือของข้อมูล (เห็นด้วยตัวเองหรือฟังเขามา อะไรคือสิ่งที่เห็น อะไรคือการตีความสิ่งที่เห็น เป็นต้น) ฯลฯ

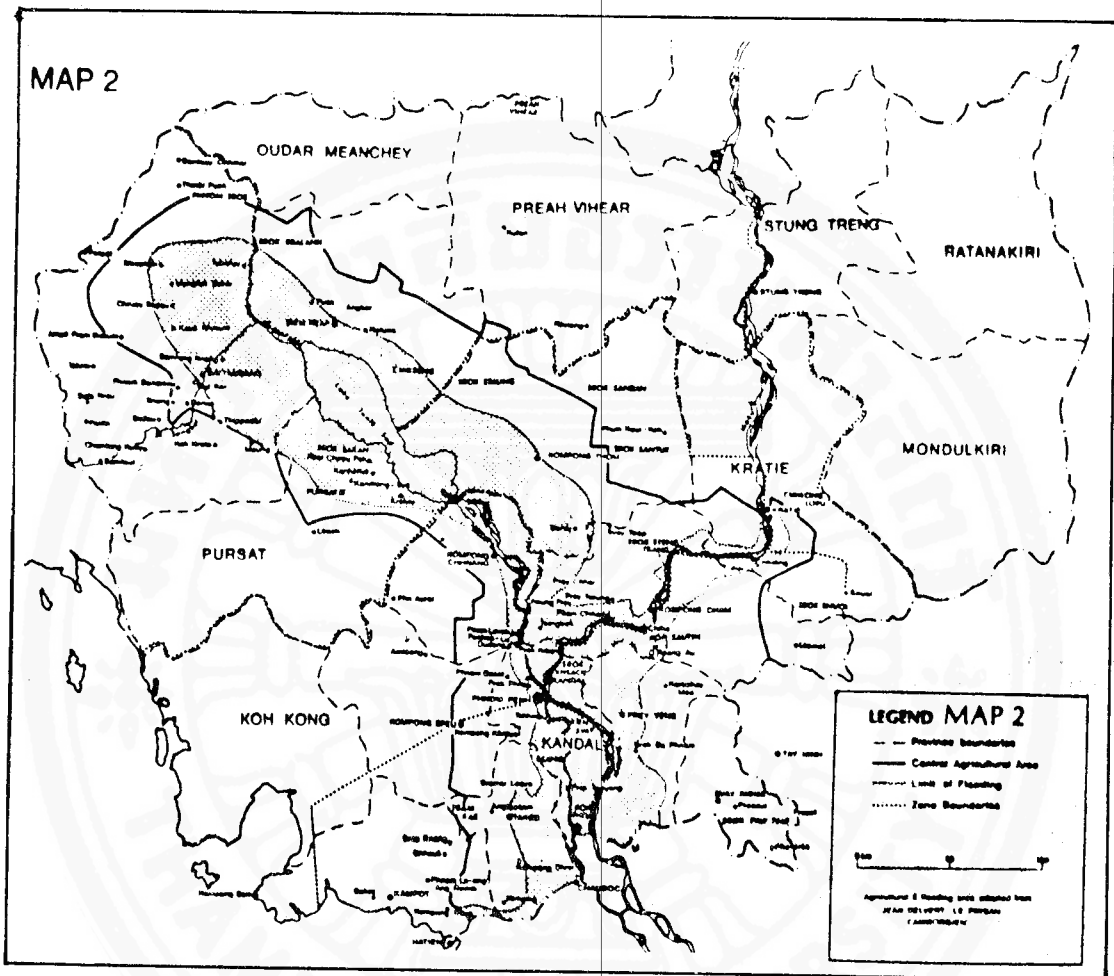
ในเมื่อผู้อพยพคือแหล่งข้อมูล เขาจึงศึกษากำเนิด ความเป็นมาและลักษณะทางการเมืองของค่ายอพยพต่าง ๆ ตลอดจนถึงท่าทีและนโยบายของไทยต่อค่ายอพยพเพราะค่ายอพยพของเขมรเสรีกับเขมรแดงย่อมเป็นที่มาของข้อมูลและทัศนคติต่างชนิดกัน ในค่ายที่ยังมีระบบเครือข่ายของเขมรฝ่ายนั้น ๆ หนาแน่น ยังต้องดูสภาพผู้ให้ปากคำด้วยว่ากำลังถูก “จัดตั้ง” จับตาหรือเปล่า

Vickery ย้ำว่าข้อมูลเหล่านี้มีข้อผิดพลาดมากและเชื่อถือกันไปได้โดยไม่ระมัดระวัง ตัวอย่างง่ายที่สุดคือ การประโคมหลังปี 1975 ใหม่ ๆ ว่าเวียดนามมีอิทธิพลต่อเขมรแดงมาก ซึ่งการณ์ต่อมากลับตาลบัตร์ ผู้อพยพให้ข้อมูลให้ร้ายแก่เขมรแดงและระบอบปกครองปัจจุบันอย่างจงใจและเกินจริง แต่หากฟังดี ๆ จะพบข้อมูลเป็นประโยชน์ ช้ำขัดแย้งกับทัศนคติมาตรฐานนั้น ๆ เสียเองโดยไม่รู้ตัว

ทว่าผู้อพยพไม่ได้ก่อรูปทัศนคติมาตรฐานอย่างเป็นระบบขึ้นมาเอง นักเขียน นักวิชาการต่างหากที่ยัดเยียดทัศนคติของตนลงไป นั่นคือทำการเลือกสรรข้อมูล เรียบเรียงตามกรอบความเข้าใจของตน จนถึงตัดสินใจให้คุณค่าต่อ

ข้อมูลหนึ่ง ๆ อย่างมีความอคติทางความคิดอย่างเห็นได้ชัด (เขายกตัวอย่างความผิดพลาดเหล่านี้ อย่างละเอียดชัดเจน) จะโดยความจงใจหรือไม่ก็ตาม ทำให้งานบางชิ้นกลายเป็นกระบอกเสียงแก่ C.I.A. โดยไม่รู้ตัว หรือยอมรับเอาข้อมูลจากผู้อพยพอย่างง่าย ๆ ไม่มีการตรวจเช็คกับข้อมูลอื่น ๆ บ่อยครั้งเป็นทัศนคติของผู้มีอันจะกิน ซึ่งเป็นคนส่วนน้อยนิดของกัมพูชา

Vickery ได้ข้อสรุปที่เป็นหลักของหนังสือเขานั้นคือเขาปฏิเสธทัศนะมาตรฐานที่โง่ตึ๋มเขมรแดงอย่างดีขลุ่ยไปหมดไม่แยกแยะสภาพก่อนปี 1975, 1975-1976, และ 1977-1978 ซึ่งเกิดความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ในฝ่ายเขมรแดงเอง ความเหตุโหดเกิดขึ้นมากในช่วง 1977-1978 แต่ทัศนะมาตรฐานก็โหมประโคมตั้งแต่ 1975 พวกที่ปกป้องเขมรแดงแต่ต้นก็ไม่พิจารณาความเปลี่ยนแปลงช่วงดังกล่าว ภายหลังจำนนต่อหลักฐานว่าตนปกป้องผิดก็พากันผันสลายพูดไม่ออกไปเลยก็มี เขายังย้ำว่าต้องสนใจความแตกต่างระหว่างภูมิภาคต่าง ๆ ซึ่งกลายมาเป็นปัญหาใหญ่ของยุคเขมรแดงปกครอง ไม่ใช่สรุปเอาง่าย ๆ ว่าปรากฏการณ์ทั้งหลายเกิดจากเพียงอุดมการณ์ที่ยึดถืออยู่ เขาชี้ให้เห็นว่า ทัศนคติมาตรฐานต่อเรื่องความเหตุโหดของเขมรแดงยังมีเรื่องควรตระหนักคือ ในขณะที่ความเหตุโหดไม่ถึงจุดสุดยอดข่าวสารกลับโหมประโคมอย่างหนัก แต่ครั้นความเหตุโหดเข้าสู่ระยะเข้มข้นในปี 1977-78

กลับมีแนวโน้มว่าการโฆษณาที่คะแนนมาตรฐาน ลดน้อยลง ความเลวร้ายของเขมรแดงลดลง และย้ายจุดหนักไปที่เวียดนาม (ดังจะอธิบายต่อไป)

กัมพูชาที่โลกรู้จักรวมทั้งในบ้านเรา คือ ภาพที่สื่อมวลชนโลกตะวันตก และทางการของ ฝ่ายนิยมตะวันตก (ที่ต่อต้านพลพตในระยะแรก และเวียดนามในปัจจุบัน) มีส่วนสร้างขึ้นมา ผู้มีส่วนในการให้ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้สรุป ข้อมูลไปตามอคติของตนอย่างรุนแรงและโจ่งแจ้ง ปรากฏการณ์หนึ่ง ๆ ถูกเลือกสรร ดีความ

ในขณะที่เผยแพร่ต่อชาวโลก (เขายกตัวอย่าง การประกวดภาพวาดเด็กอพยพซึ่งชัดเจนมาก)

ผลก็คือ ทศนมาตรฐานและข่าวลือต่าง ๆ สื่อสารกันไป ๆ มา ๆ ระหว่างค่ายอพยพต่าง ๆ ระหว่างผู้อพยพกับเจ้าหน้าที่และสื่อมวลชน วนเวียนไปมากันเองจนกลายเป็น “เรื่องจริง” ในความเชื่อของผู้อพยพเอง กัมพูชาในสายตา ชาวโลกจึงเกิดมาจากแถวชายแดนไทยนี้เอง จากนั้นข้อมูลก็ถูกอ้างอิงกันไปมาอีกหลายทอด ในงานวิชาการ William Shawcross ไม่ได้ ศึกษาปัญหาเดียวกับ Vickery ในหนังสือเล่ม

ใหม่ของเขา (*The Quality of Mercy, 1984*) แต่เขาก็แสดงความหงุดหงิดเต็มทนกับการเมืองของสื่อมวลชนและข่าวสาร เขาเริ่มหนังสือนี้ด้วยบทนำที่บ่นปนประณามอิทธิพลของข่าวข้อมูลต่อความคิดความรับรู้ของผู้คนซึ่งทำให้โลกนี้ดูไร้สาระไม่เข้าที่ยิ่งขึ้น⁹

บทความของ Noam Chomsky และ John Pilger ที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ก็เตือนเราถึงอันตรายของข่าวสารข้อมูลต่อความเข้าใจเรื่องกัมพูชาและเวียดนาม

ปัจจัยพื้นฐานของความรุนแรง

Vickery พิจารณาปัญหาความเป็นไปได้ในกัมพูชาอย่างแตกต่างจากทัศนะมาตรฐานแต่แรกเริ่ม คือเริ่มจากความเข้าใจในประวัติศาสตร์และสภาพสังคมกัมพูชาก่อนทศวรรษ 1970 ในบทที่ 1 เขาบรรยายอย่างกว้าง ๆ ถึงสังคมกัมพูชาที่เขาเห็นมาด้วยตัวเองในทศวรรษ 1960 แล้วย้อนไปมาระหว่างอดีตไกลโพ้นกับระยะก่อนสงคราม เพื่อเห็นความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลง

แก่นของเรื่องคือ สภาวะความล้าหลังอย่างมากของกัมพูชาในทุก ๆ ด้าน และความแตกต่างอย่างรุนแรงของชนบทกับเมืองโดยเฉพาะพนมเปญ ประวัติศาสตร์คือรากเหง้าของภาวะเช่นนั้น

ในด้านการผลิต อุตสาหกรรมยังน้อยมาก เกษตรกรรมล้าหลัง ผลิตภาพ (productivity)

ต่ำ และที่ดินส่วนมากไม่อุดมสมบูรณ์ (ซึ่งตรงข้ามกับความเชื่อที่มีอยู่ทั่วไป) งานที่ปกป้องเขมรแดงเต็มตัวชิ้นหนึ่งยังกล่าวตรงกันในข้อนี้ว่า อัตราผลผลิตของเขมรต่ำที่สุดในเอเชีย เพราะการจัดการเศรษฐกิจของฝรั่งเศสไม่สนใจพัฒนาการเกษตรเลย ยกเว้นกิจการสวนยาง การปลูกข้าวของเขมรเหมือนอยู่ในทศวรรษ 1900 ทั้งๆ ที่ขณะนี้ครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 แล้ว ชาวนาไม่มีแม้แต่ไถที่จะพลิกดินลงไปลึกๆ ไม่มีคันไถโลหะ ไม่มีปลอกคอกอลากจูงสัตว์เทียมไถ จำนวนมากไม่มีเกวียน บางรายไม่มีแม้แต่คันไถ ระบบชลประทานล้าหลังมากจนต้องฝักชะตาไว้กับฟ้า ปลายทศวรรษ 1960 มีที่ดินเพียง 10% ที่ได้รับขุด¹⁰

Vickery เสนอภาพอย่างเป็นรูปธรรมถึงชีวิตของชาวเขมรซึ่งยากจนล้าหลัง ยังเชื่อและประกอบพิธีกรรมที่ล้าหลังกว่าเพื่อนบ้านในภูมิภาคด้วยซ้ำ คนทั่วไปไร้การศึกษา แต่ระบบการศึกษากลับขยายตัวรวดเร็วเพราะเป็นสิ่งแสดงอภิสิทธิ์และการไต่เต้าของคนมีอันจะกินในเมือง ผลกำไรจากการผลิตโดยเฉพาะอุตสาหกรรมแทนที่จะแปรเป็นทุนสะสมเข้าไป กลับถูกแปรเป็นของฟุ่มเฟือยและหน้าตาฐานะของคนชั้นสูง ระบบกฎหมายและการจัดการต่อผู้กระทำผิดยังเน้นการใช้ความรุนแรงแบบเก่า ๆ Vickery บรรยายค่านิยมของชนชั้นสูงและคนเมืองจนชวนให้นึกถึงสังคมไทยอย่างน้อย ๆ ก็ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง¹¹

ชาวชนบทแทบไม่รู้จักเมือง แต่เกลียดชังเมืองและคนเมืองมากเพราะพวกเขาถูกขูดรีดภาษีและแรงงาน ไม่ว่าจะโดยพวกศักดินาก่อนฝรั่งเศสเข้ามาปกครอง โดยฝรั่งเศสซึ่งทำตัวเป็นเจ้าองค์ใหม่มากกว่าทำให้กลายเป็นตะวันตก และ โดยคนเมืองภายหลังได้เอกราชแล้ว อดีตของกัมพูชาคือภาวะที่คนเมืองไม่เคยเอาใจใส่ชนบท รู้จักแต่ขูดรีด แล้วผู้นำก็คิดแต่จะอาศัยการอิงต่างชาติเป็นสิ่งคุ้มครองตน

Vickery เห็นว่ากัมพูชาไม่ใช่แดนอภิรมย์ที่เพิ่งกลายมาเป็นนรกโดยเขมรแดง หากแต่มีความขัดแย้งรุนแรงแต่อดีตแล้ว ความเกลียดชังต่อเมืองรุนแรงมากจนแสดงออกนับแต่หลังการปฏิวัติ 1975 เพียง 2 วันเป็นต้นมาซึ่งเนื้อหาตอนนี้อยู่ในบทที่ 3

ข้อมูลจากปากผู้อพยพจำนวนมากถูกเรียบเรียงอย่างระมัดระวังและตรวจสอบไปมาระหว่างข้อมูลชั้นต่าง ๆ อย่างถี่ถ้วน เพื่อแสดงภาพหลังการปฏิวัติเท่าที่จะเป็นไปได้ เขาชี้ให้เห็นทั้งหายนะที่เขมรแดงก่อขึ้น และแก้ตัวแทนเขมรแดงในสิ่งที่พวกเขาไม่ได้ทำ แต่ทัศนคติมาตรฐานยึดเยียดแก่พวกเขาอย่างผิดๆ ประการสำคัญมากก็คือ เขาชี้ให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งหลายตอนว่าหายนะต่อเนื่องมาตั้งแต่ระหว่างปี 1970-75 ในยุคของอเมริกา-ลอนนอล

กัมพูชาประชาธิปไตย หรือ พรรคคอมมิวนิสต์กัมพูชาหรือเขมรแดง เป็นองค์กรที่ขาด

เอกภาพ มีความแตกต่างระหว่างกัน “ท้องถิ่น” (ภาค) ของกองทหารอย่างมาก ทั้งภูมิหลังทางสังคม (บริเวณเกษตรกรรมที่ทันสมัยต่างกัน การมีหรือไม่มีตัวเมืองและตลาดใหญ่ในท้องถิ่นนั้น ถนน ฯลฯ) ผู้นำ ความคิดและนโยบาย ดังนั้นการยึดพนมเปญและลักษณะที่พวกเขาปฏิบัติต่อประชาชนจึงต่างกันลิบลับ ความแตกต่างนี้ยังนำไปสู่การขัดแย้งภายในและกวาดล้างรุนแรงเหตุโหดในปี 1977-1978

ภาคตะวันตกเฉียงใต้คือที่มั่นของพลพตซึ่งขึ้นเป็นเลขาธิการพรรค ภายหลังผู้นำเดิมถูกสังหารกวาดล้างในปี 1962-1963 และผ่านการขัดแย้งภายในพรรครุนแรง พลพตและกองทหารของเขามีแนวคิด “บุชาชาวนา” (peasantism) แบบพวกนายทุนน้อยฝ่ายซ้าย (left petty bourgeois) ในขณะเดียวกันทางภาคตะวันออกเป็นที่มั่นของกลุ่มผู้นำรุ่นเดิมของพรรคสมัยที่จัดตั้งเป็น “เขมรอิสระ” (Issarak) ต่อต้านฝรั่งเศสและสีหนุระหว่างปี 1946-1954 ซึ่งมีส่วนร่วมในการก่อตั้งพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนต่อต้านฝรั่งเศส และจึงมีความสัมพันธ์ค่อนข้างดีกับเวียดนาม

ในการยึดพนมเปญเมื่อเมษายน 1975 นั้น กองทหารเขมรแดงแต่ละภาคยาตราเข้าสู่พนมเปญคนละส่วน ๆ โดยกองทหารจากกลุ่มพลพตเข้ายึดส่วนต่าง ๆ ได้มากน้อย คำสั่งให้อพยพคนออกจากเมืองได้รับการปฏิบัติทั่วกัน แต่ในลักษณะต่าง ๆ กัน ผู้คนที่อยู่ทางเหนือ

และตะวันตกเฉียงเหนือจะขับไล่กวาดต้อนภายใน 10 นาที และกระทำกรอย่างป่าเถื่อนรุนแรง ในขณะที่ทางตะวันออกและใต้ให้เวลาเป็นวัน และมีบริการอาหารและยา รวมทั้งหมอรัักษาคคนเจ็บ อดีตเจ้าหน้าที่ระดับสูงของรัฐบาล ลอนนอลยังไปขอหลบอยู่ในวัดใต้เป็นเวลา นาน โดยไม่มีกรทำให้วัดเสียหายแต่อย่างใด

ความอุดมสมบูรณ์ของกัมพูชาแตกต่างกันมาก ความเจริญของสังคมก็ต่างกันมาก ทางตะวันตกมีเพียงพระตะบองเท่านั้นเป็นอู่ข้าวอู่น้ำใหญ่ แต่ไม่ถึงกับอดอยากและเคยอยู่ได้ปกครองไทยมาเป็นเวลานาน ทางเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือทั้งล้าหลังและไม่อุดมสมบูรณ์ ชาวชนบทเกลียดชังเมืองรุนแรงมาก ในขณะที่ทางตะวันออกและตะวันตกเฉียงใต้ถิ่นของพลพตกลับอดอยากน้อย เพราะอุดมสมบูรณ์พอ และมีชุมชนตลาดการค้าคึกคัก ผู้อพยพจากพนมเปญหากถูกส่งมาในอยู่ใน 2 เขตนี้จะเผชิญความอดอยากน้อยมาก แต่ปัญหาผู้นำขัดแย้งกันชักนำไปสู่หายนะ

ปี 1976 เริ่มส่อแววความขัดแย้งรุนแรงเกิดขึ้นภายในพรรค มีการแย่งชิงโค่นล้มกันในกรรวมกร ต่อมาผู้นำภาคเหนือ ตะวันตกเฉียงเหนือ ตะวันตก ถูกควบคุมกวาดล้างและแทนที่โดยคนจากถิ่นของพลพต มีการนำนโยบายทรูมเข้าไปใช้ในภูมิภาคดังกล่าว ปี 1977-78 เป็นระยะที่ความทรูมต่อประชาชนหนักมาก การกวาดล้างขยายไปสู่ประชาชนใกล้ชิด และเป็น

ระยะที่ความขัดแย้งกับเวียดนามเผยตัว จึงเกิดกระแสลี้ภัยชาติ ปลูกระดมต่อต้านเวียดนาม ความขัดแย้งภายในจึงลุกลามกลายเป็นกรกวาดล้างภาคตะวันออกอย่างสุดโหด คุกตูลอง (Tou-slung) คือสถานที่ประหารคนเหล่านี้ กองกระตุกมหาศาลคือผลจากการกวาดครวนี้ เป็นส่วนใหญ่

สภาพสังคมกัมพูชายุคเขมรแดงต้องแบกรับปัญหาที่อเมริกาและลอนนอลทิ้งไว้ให้มากมาย ยกตัวอย่างเช่น กรขาดแคลนแพทย์และอุปกรณ์ทำให้โรงพยาบาลอยู่ในภาวะคล้าย ๆ ในสนามรบคืออาศัยอุปกรณ์อย่างง่าย ๆ และเป็นของชาวบ้าน หมอส่วนมากในกัมพูชาอพยพออกไปตั้งแต่ก่อนปี 1975 เสียอีก

แต่ปัญหานี้ก็เช่นเดียวกับอีกหลายปัญหาที่ถูกทำให้เลวร้ายลงโดยนโยบายผิด ๆ ของเขมรแดงเอง นั่นคือ กรเกลียดชังเมืองและคนเมือง เขมรแดงพลิกสังคมให้กลายเป็นชนบทและชวนาไปหมด อาศัยแบบชีวิตชาวชนบท ไม่มีอะไรซับซ้อน เน้นกรใช้แรงงาน ปฏิเสธเทคโนโลยี และผู้มีการศึกษาแบบสมัยใหม่ โดยเน้น “ศึกษาท่ามกลางการปฏิบัติ” ชนิดหยาบ ๆ ตึ้น ๆ ที่สุดคือ ทำงานในไร่นาแล้วเรียนรู้จากงานนั้น ๆ โรงเรียนเน้นกรสอนให้รู้หนังสือแค่นั้นหรือไม่ก็เป็นสถานที่ฝึกอบรมช่างฝีมือ ปฏิเสธเงินตรา วิทยาการสมัยใหม่โดยถือว่เป็นพิษภัยของระบบทุนนิยมที่มากับเมืองและคนเมือง

ชาวกัมพูชาจะถูกแบ่งเป็น 2 เกรด คือ “ประชาชนมูลฐาน” ได้แก่ กรรวมกร ชาวนา

ชาวไร่และทหารปฏิวัติ และ “ประชาชนใหม่” คือ คนเมืองที่ผ่านการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปฏิวัติ ภายใต้นโยบายข้างต้น มีการใช้ความรุนแรงต่อคนเมืองเหล่านี้ในหลายๆ ท้องที่ทั้งในรูปการลงโทษหรือการทำงานหนักกว่าปกติเพื่อการตัดแปลงคนพวกนี้ ในทางกลับกันประชาชนมุลฐานกลับมือปืนหรืออย่างน้อยก็ได้รับการปฏิบัติอย่างปกติ (ไม่นับการกวาดล้างภายในพรรคซึ่งไม่แยกว่าเป็นประชาชนมุลฐานหรือไม่) ฉะนั้น หากไม่นับความรุนแรงเนื่องจากความอดอยากในหลายๆ ท้องถิ่นแล้ว การใช้ความรุนแรงกระทำต่อประชาชนใหม่เหล่านี้เท่านั้นมิใช่ชาวเขมรทั้งหมด มันเป็นการแก้แค้นของผู้ตกเป็นเหยื่อความทุกข์โศกของอเมริกา-ลอนนอลระหว่างปี 1970-75

Chomsky ย้ำว่าการล้างผลาญ 2 ระยะเวลา คือ 1970-75 และ 1975-78 มีความเกี่ยวพันกัน เขมรแดงซึ่งมีกำลังอันน้อยนิดในปลายทศวรรษที่ 60 กลับขยายตัวรวดเร็วเพราะการทิ้งระเบิดใส่ประชาชนเขมรนับแสนๆ ต้นในเวลาไม่กี่ปี มันสร้างความโกรธแค้น บ้าคลั่งให้แก่ผู้ออดอยากเหล่านี้ ทหารของลอนนอลยังออกข่มเหงบังคับเอาอาหารจากชาวบ้านอีกเสมอๆ แนวคิดที่จะปฏิวัติด้วยความรุนแรงและแก้แค้นของเขมรแดงจึงแพร่ขยาย พรรคคอมมิวนิสต์เองก็ปลุกกระดมให้ประชาชนมุลฐานเหยื่อระเบิดเหล่านี้ทำการต่อสู้ทางชนชั้นกับประชาชนใหม่ ซึ่ง

ประเภทหลังนี้รวมไปถึงคนที่หลบหนีการทิ้งระเบิดไปอาศัยในพนมเปญด้วย เพราะพรรคถือว่าพวกนี้เข้าข้างอเมริกัน¹²

การแบ่งประชาชนแบบนี้ถูกยกเลิกเมื่อความขัดแย้งกับเวียดนามกลายเป็นปัญหาใหญ่กว่า เขมรแดงต้องระดมประชาชนเข้าต่อสู้ ในคราวนี้จึงปลุกกระแสคลั่งชาติต่อต้านเวียดนาม (anti-Vietnam chauvinism) เกณฑ์แบ่งความเป็นมิตรหรือศัตรูต่อระบอบจึงเปลี่ยนมาถือเอาความจงรักภักดีต่อชาติต่อต้านเวียดนาม ซึ่งกลายเป็นการเหยียดเผ่าพันธุ์อื่น (racism) ไปในที่สุด

กัมพูชา ณ ศักราชศูนย์

Vickery ในบทที่ 3 นี้ ยังทำการสำรวจไปถึงภาวะสังคมการเมืองอื่น ๆ อีกพอสมควร การขัดแย้งภายในพรรคแสดงออกตั้งแต่หลังการปฏิวัติ คือ องค์ประกอบของบุคคลในสภาคณะรัฐบาลและพรรค ระยะเวลาแรก ๆ ฝ่ายต่างๆ ยังผสมผสานกันในทุกระดับ แต่ต่อมามีการกำจัดฝ่ายต่อต้านพลพต และมีความพยายามทำรัฐประหารล้มพลพต เอียงซารี ทว่าล้มเหลวทุกครั้ง ในที่สุด เพียงปลายปี 1976 อำนาจก็ตกอยู่ในมือของกลุ่มพลพตอย่างค่อนข้างเด็ดขาด การกวาดล้างจึงหนักมือขึ้นจนขยายเป็นการกำจัดโยกย้ายระดับภาคในภาคเหนือ ตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ ในปี 1977 และภาคตะวันออก ในปี 1978 ดังกล่าวแล้ว ทุกแห่งเอาคน

ของกลุ่มพลพตเข้าควบคุม รายละเอียดเหล่านี้
ไม่ปรากฏเลยในหนังสือของ Heder

ปัญหาต่อมาที่เขาพิจารณาถึงคือ การกิน
อยู่ของประชาชน Vickery ได้กล่าวไว้แต่ต้นว่า
สำหรับประเทศเล็กๆยากจนประชาชนน้อยเช่น
นี้ การจัดสรรทรัพยากรทั้งบุคคลและการผลิต
ผิดพลาดในขนาดหรือปริมาณ ที่ถือว่าเล็กน้อย
มากสำหรับสหรัฐอเมริกา อาจหมายถึงความ
หายนะที่เดียว เขมรแดงไม่มีการวางแผน ไม่
มีการใช้เทคโนโลยี ใช้การบังคับให้ทุกคนทำ
การผลิตแบบชวานาในที่ดินของกลาง ผลของ
มันไม่ใช่สังคมนิยมสังคมนิต แต่เป็นการใช้คน
ทรัพยากร หุน ไปในทางผิด ๆ และไร้เหตุผล
ภูมิภาคที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ ถูกเรียกร้องให้
ผลิตเข้าเป้าหมาย โดยไม่พิจารณาให้รอบคอบ
ตามสภาพ ผลก็คือการบังคับใช้แรงงานเกิน
ขอบเขต ลัทธินูชาชวานาทำให้ปฏิเสธอดีตผู้
เชี่ยวชาญทางชลประทาน กลับอาศัยความ
รู้ความสามารถทางเทคนิคระดับชวานาไปสร้าง
เขื่อน ผลก็คือระบบชลประทานล้มเหลว ความ
ภาคภูมิใจมีเพียงตัวเขื่อนที่สำเร็จและร้าวจนใช้
การไม่ได้ในอีกไม่กี่ปีต่อมาแทบทุกแห่ง ปริมาณ
อาหาร ข้าวที่ได้รับการปันส่วนมีสภาพแตกต่าง
ไปตามท้องที่ ความอดอยากเกิดเฉพาะในท้องที่
อุดมสมบูรณ์ต่ำจึงได้รับปันส่วนน้อยในขณะที่
ต้องทำงานหนักกว่า

การปฏิเสธรักษาการแผนใหม่ยังทำให้กัม-
พูชาคุณั้นต้อนรับนักศึกษาเขมรในต่างประเทศ
ที่หนุนช่วยการปฏิวัติแล้วกลับมาสร้างสรรค์ปีตุ
ภูมิอย่างดีกว่าคนเมืองอื่น ๆ แต่ภายหลังการรอบ
รวมแล้วก็ถูกส่งไปใช้แรงงาน มิได้ใช้พวกเขา
อย่างเป็นประโยชน์เท่าที่ควรจะเป็น ตรงกัน
ข้าม ในด้านการแพทย์ ดังได้กล่าวไว้ปัญหา
เกิดมาก่อนการปฏิวัติเสียอีก แต่ภายหลังปี
1975 การมีค่ายผู้อพยพอยู่ตามชายแดนไทยเป็น
สิ่งดึงดูดช่างเทคนิคและมันสมองทุกประเภทให้
ทยอยออกนอกประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาอยู่จนถึง
ปัจจุบัน นโยบายพึ่งตัวเองของเขมรแดงทำให้
ไม่คิดจะหาทางออกอื่น แต่กลับหันไปหาเพียง
การแพทย์แบบชวานาน้อย่างเดียว ปัญหาจึงเกิด
ขึ้นได้แม้แต่จากการฉีดยาที่ไม่สะอาดพอ

ทางด้านการศึกษา เขมรแดงยกเลิกระบบ
การศึกษาทุกระดับ การจัดการศึกษาท่ามกลาง
การปฏิบัติสุดท้ายไม่ได้ผลแม้แต่แค่จะให้คนอ่าน
ออกเขียนได้ การยกระดับความรู้ทางเทคนิค
ก็ต่ำ แม้ว่าจะยังมีการสอนหนังสือเด็กในสถานที่
ทำงาน (ไม่ใช่โรงเรียน) และสอนทักษะทาง
อาชีพ แต่ก็เน้นให้เรียนรู้จากการทำงานกับชาว
บ้าน ปฏิเสธกระบวนการศึกษาของระบอบเดิม
สิ้นเชิง

ทางด้านศาสนา เขมรแดงให้เสรีภาพทาง
ศาสนาในนโยบาย แต่ในความเป็นจริงไม่มี
โอกาสเลย แต่ต้องเข้าใจว่า ในหลาย ๆ แห่ง
ของสังคมกัมพูชาไม่รู้จักความเชื่อหรือพิธีกรรม

คนฉลาดเหล่านี้เป็นคนแปลกหน้าสำหรับเขา และเผละ ๆ ก็กลายเป็นศัตรูกันได้ง่าย ๆ

บนพื้นฐานเช่นนี้เอง Vickery พยายามหาคำตอบให้ได้ว่า “Pol Potism” เกิดขึ้นและดำรงอยู่อย่างไร? การปฏิวัติ 1975 คืออะไรแน่?

ลักษณะบุชชาชานาและนิยมความรุนแรงอย่าง Pol Potism เติบโตและพัฒนามาจากแนวทางของพรรค Democrat ของ ชัน จ็อกทันท์ ซึ่งเป็นนายทุนน้อยนักชาตินิยมจัดก่อตัวสมัยต่อต้านฝรั่งเศสและเจ้าสีหนุ เขาสู้รบในชนบทต่อต้านรัฐบาลสีหนุเป็นสิบ ๆ ปี แต่ความชาตินิยมปฏิเสฐเจ้าของเขา ทำให้เขาพอใจที่จะคบกับอเมริกาและกลายเป็นมีส่วนร่วมในการโค่นสีหนุในปี 1970 ภายหลัง ชัน จ็อกทันท์ ได้เข้าร่วมรัฐบาลลอนนอลและแย่งชิงกับลอนนอลเขาเริ่มต้นด้วยความเป็นฝ่ายซ้ายบุชชามวลชนจบลงท้ายด้วยการเป็นปฏิกริยารับใช้อเมริกาเต็มตัว

พลพต, เอียงซาวี, เขียว สัมพันธ์ และผู้นำทางทหารของกลุ่มพลพตอย่าง Pok และ Mok คือผู้นำรุ่นสองของพรรค พวกนี้มีทัศนคติแบบนายทุนน้อยนักฝันและบุชชาชานา (peasantism) มาแต่แรก ช่องทางขึ้นสู่อำนาจในพรรคได้เมื่อผู้นำรุ่นแรกถูกปราบปราม แนวทางการเมืองของพวกนี้อาศัยการยกย่องบุชชามวลชนและต่อต้านเวียดนามมานานแล้วตั้งแต่ก่อน 1975 พลพตเองก็มีแนวคิดทำนองนี้ เขาปฏิเสฐ

ปัญญาชนและเป็นพวกคลั่งเผ่าพันธุ์ของตนเองเหยียดผู้อื่น (racist) มาตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติ

หากดูผลงานของเขมรแดงใน 4 ปีดังกล่าวแล้วเทียบกับรัสเซีย เวียดนาม จีน เกาหลีเหนือ ยุโรปตะวันออกระยะแรก ๆ โดยเฉพาะบุลกาเรีย คิวบา อัลบาเนีย ยูโกสลาเวีย สมัยปลดปล่อยใหม่ ๆ จะพบว่าพลพตไม่ได้ลอกแบบจากใครเลยและไม่สนใจดูบทเรียนด้วย ประเทศเหล่านั้นอาจมีลักษณะบุชชาชานาและชาตินิยมจัด เช่น ในกรณีอัลบาเนีย หรือระยะแรกของลัทธิโต แต่ในที่สุดพวกเขาก็ให้ความสำคัญแก่การพัฒนาอุตสาหกรรมและเมือง แม้แต่จีน ซึ่งมักกล่าวกันว่ายุคปฏิวัติวัฒนธรรมหรือก้าวกระโดดใหญ่ 1956 เป็นตัวแบบแก่ระบอบพลพต หากพิจารณาให้ใกล้ชิดจะพบว่าทั้ง 2 ระยะเป็นการวิพากษ์วิจารณ์ชาวเมืองเพื่อให้สำนึกถึงชนบท จากนั้นต้องทำชนบทให้ทันสมัย แต่ก็กัมพูชายุคเขมรแดงตั้งสังคมนิยมให้ถอยหลังกลับ ทำลายสังคมนิยม เมือง ปัญญาชน เพื่อสองมือเปล่าของมนุษย์จะได้สร้างอนาคตอย่างปราศจากความชั่วร้ายของทุนนิยม เมือง ตะวันตก และวิทยาการสมัยใหม่ พลพตทำให้กัมพูชากลับไปสู่ยุค Asiatic Mode of Production ที่มี “อังกา” เป็น Despotism ทว่า สังคมเขมรโบราณยังมีอุดมการณ์ความเชื่อในผีและศาสนาพราหมณ์ที่ฝังแน่น ในลักษณะที่น่าสงสัยว่า Pol Potism อาศัยการจูงใจมวลชนเพียงใด

ทางศาสนาในแบบแผนของสังคมเดิมและสังคมเมืองอยู่ก่อนแล้ว ศาสนาที่มีคือการนับถือผีของชาวบ้าน ดังนั้นเขมรแดงไม่ได้ฆ่าพระหรือทำลายวัดอย่างที่มักกล่าวหากัน วัดส่วนมากพินาศเพราะสงครามช่วง 1970-75 เพราะอเมริกา มักใช้วัดเป็นที่มั่นทางทหารและการทิ้งระเบิดก็ไม่เว้นต่อวัด

แต่เขมรแดงก็ถือว่าพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือของพวกศักดินา ถือว่าคริสตศาสนามาพร้อม C.I.A. และถือว่าศาสนาของตนคือ ลัทธิคอมมิวนิสต์แบบที่พวกชาวนาอย่างเขาเข้าใจ ฉะนั้นพระยังสามารถอยู่ได้ แต่ต้องทำงานแบบชาวบ้าน จึงต้องสึกออกมาเสียมาก นักบวชที่ถูกสังหารบ้างเป็นพวกคริสตศาสนิกชนเพราะถือว่าเป็น C.I.A. การกวาดล้างพวกต่างศาสนาที่หนักหน่วงคือการสังหารพวกจามซึ่งเป็นอิสลาม แต่กรณีนี้มีใช้ในโยบายของเขมรแดงแต่อย่างใดและมีใช้เพราะพวกเขาเป็นอิสลาม แต่เพราะทัศนคติแบบโบราณของชาวเขมร เป็นปฏิบัติภัยต่อพวกจามอย่างรุนแรงอยู่แล้ว (racism) ข้อมูลที่แน่นอนของกรณีนี้ก็ยังไม่แจ่มชัดพอจะสรุปให้กระจ่างได้

ในตอนท้าย Vickery ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของตัวเลขว่าเขมรแดงสังหารคนถึง 2-3 ล้านคน เขาประเมินประชากร อัตรากิน-ตาย อย่างละเอียดถึง 2-3 หน้า จนได้ตัวเลขประเมินของเขาว่า อัตรากินตายปกติของกัมพูชาตกในราว 5 แสนคนต่อปี ยุคเขมรแดง

มีคนตาย “เกินอัตรากิน” ราว 7-8 แสนคน ในจำนวนนี้เกิดจากการประหารชีวิตราว 2-3 แสนคน นอกนั้นตายเพราะอดอยากและโรคภัยไข้เจ็บ ข้อน่าสงสัยก็คือ “อัตรากิน” ถึง 5 แสนคนนั้นเป็นตัวเลขสูงมาก หากเป็นอัตรากินปกติของยามสงครามก็ควรถือว่าเป็นอัตรากินปกติอยู่ดีสำหรับภาวะสงครามสิ้นสุดลงหลังการปฏิวัติ ส่วนเกินตรงนี้จะนับรวมว่าเป็น “ผลงาน” ของเขมรแดงด้วยหรือไม่¹³

การปฏิวัติของลัทธิชาวนาบ้าน

สังคมกัมพูชายังล่าช้าอยู่มากเมื่อเกิดการปฏิวัติขึ้น เงื่อนไขทางวัตถุไม่สุกงอมเพียงพอต่อการปฏิวัติสังคมนิยมไม่ว่าชนิดไหน การปฏิวัติ 1975 เป็นอีกตัวอย่างของความพยายามปฏิวัติในสังคมที่ล่าช้ามาก ๆ Vickery เปรียบสังคมเขมรอย่างหยาบ ๆ ว่าเป็น Neo-Asiatic Mode of Production หรือเขาตั้งชื่อว่าเป็น Bureaucratic Proto-Capitalism ด้วยซ้ำไป (ดูในบทที่ 5)

ในสังคมนี้ชนบทถูกขูดรีดผ่านนายเงินและระบบภาษีของชนชั้นปกครองในเมืองซึ่งก็ไม่ใช่นายทุนด้วยซ้ำไป เพราะไม่สนใจการสะสมทุนเท่าไร รายได้หมดไปกับความฟุ่มเฟือยและความมั่งคั่งส่วนตัวไม่ใช่การยกระดับอุตสาหกรรม ชาวนาส่วนข้างมากมีที่ดินทำกินแต่ชีวิตไม่เกี่ยวข้องใด ๆ กับคนเมือง ปัญญาชน พวก

Pol Potism จึงไม่ใช่มาร์กซิสม์-เลนินนิสม์
ไม่ว่าจะพิจารณาในแง่ใด เพียงแต่ “ชนบ้าย”
ไว้เช่นนั้น Vickery เห็นว่าตัวอย่างที่เทียบเคียง
ใกล้ที่สุดแต่ก็ยังไม่ใช่และไม่เลวร้ายเท่า ก็คือ
เกาหลีเหนือ ยูโกสลาเวียระยะปลดปล่อยใหม่ ๆ
หรือไม่ก็คล้าย ๆ อุดมคติของบากูนิิน เจ้าลัทธิ
อนาธิปไตย Pol Potism เป็นพวก populism
(นารอดนิก-พวกบุชชาชาวบ้าน) ชนิดหนึ่ง

Vickery วิพากษ์วิจารณ์ populism อย่าง
รุนแรงว่านำไปสู่การตบอดและการบ้าคลั่ง
ทำลายล้าง เพราะถือเอาเมืองและความทันสมัย
เป็นศัตรูไปหมด พวกนี้มักใช้ความรุนแรงอย่าง
ไร้เหตุผล พวกนี้จะบุชชามวลชน บุชชาชาวนา
จนบางที่ชาวนาถูกไปหมด วิเศษไปหมดและ
เรียกร้องให้ปัญญาชนคิดและมองปัญหาด้วยสาย
ตาแบบชาวนา

“กัมพูชาประชาธิปไตยคือการปฏิวัติของ
ชาวนาขนานแท้จริง ๆ ที่ได้รับชัยชนะในยุค
สมัยปัจจุบัน” และพวกเขาได้ปกครองนานถึง
4 ปี เขมรแดงคือพวกบุชชาชาวนาชนิดสุดขีด

เมื่อมาถึงข้อสรุปเช่นนี้ ความเข้าใจต่อปัญหา
การเมืองระหว่างประเทศก็สว่างวาบขึ้นมาอีก
เปลาะหนึ่ง Vickery เสนอว่า ในการปฏิวัติ
บอลเชวิค พรรค Social Revolutionary (SR.)
ของชาวนาและนายทุนน้อยที่บุชชาชาวนากลายเป็น
“ตัวแทน” ของจักรวรรดิต่าง ๆ ในยุโรป
ในการก่อสงครามโค่นล้มบอลเชวิค คราวนั้น
แม้จะไม่สำเร็จแต่ผลเสียหายต่อรัสเซียหลังการ
ปฏิวัตินั้นสาหัสหนัก

หากพิจารณาในขอบเขตระดับภูมิภาคใน
หมู่ประเทศอินโดจีน ไม่อาจมีกลุ่มการเมืองภายใน
ในประเทศเวียดนามทำหน้าที่คล้าย SR. ได้ แต่
ทว่าอาจสามารถอาศัยเขมรแดงเป็นตัวแทนชนิด
ดังกล่าวต่ออินโดจีนทั้งหมดโดยเฉพาะต่อเวียด
นาม สหรัฐอเมริกาเห็นข้อนี้ นับจากปี 1977
เป็นต้นมาจึงเล็งถึงคู่ทางการร่วมมือกับกัมพูชา
ประชาธิปไตย โดยอาศัยจีนเป็นตัวแทนผล
ประโยชน์ต่อการต่อต้านการปฏิวัติ ผู้นำเขมร
แดงอย่างเอียงซารี เคยเอ่ยมากกว่า 2 ครั้งที่จะ
ร่วมมือกับอเมริกา เพราะ 2 ปีหลังของระบอบ
เขมรแดง กระแสชาตินิยมจัดและเหยียดเผ่า
พันธุ์ เห็นเวียดนามเป็นศัตรูได้ปกคลุมเข้มข้น
ขึ้นทุกที

สหรัฐอเมริกา จึงเพลามือการโฆษณา
ทัศนะมาตรฐานเกี่ยวกับความหลุดรอดของพลพต
ลงทั้ง ๆ ที่ความหลุดรอดจริง ๆ กำลังพุ่งสู่จุดสุด
ยอด การนองเลือดจึงไม่ใช่เรื่องน่ารังเกียจเสมอ
ไป หากการนองเลือดนั้นเป็นประโยชน์ต่อตน
การนองเลือดก็คุ้มรักได้

เวียดนาม-แสงสัมริน : บีค่างและหุ่นในสาย ตาใคร

Hildebrand และ Porter พยายามปกบ้อง
และอธิบายการอพยพประชาชนออกจากพนม-
เปญว่าเป็นสิ่งจำเป็นต้องกระทำในภาวะความอด
อยากและโรคระบาดขณะนั้น เขาเตือนเราอย่าง
ถูกต้องว่า พนมเปญมิได้สงบสุขอุดมสมบูรณ์
อยู่เมื่อกองทัพเขมรแดงยาดราเข้าไป แต่งานชั้น
นี้เขียนขึ้นก่อนปี 1979 ซึ่งเรื่องราวสลบซับซ้อน
ขึ้น และข้อมูลเผยออกมามากขึ้นจากการ

วิจัยจริงจังหลายชั้นหลังจากนั้น การเสนอภาพ การปฏิบัติเกษตรกรรมสมัยพลพตเสียสวยหรือจึง ออกจะล้าสมัยไปแล้ว

งานสำคัญในโลกภาษาไทยคืองานของ Stephen Heder (แปลเป็นไทยโดยปนัดดา เลิศล้ำอำไพ เป็นบรรณาธิการ) Vickery โต้แย้งทั้ง และทัศนะของ Heder หลาย ๆ ตอนแทบตลอด ทั้งเล่มโดยเฉพาะในบทที่ 3 และ 4 และกล่าวด้วยว่า Heder คงเปลี่ยนทัศนะไปแล้วในหลายๆ ประเด็น โดยเฉพาะเกี่ยวกับเขมรแดงและ บทบาทของรัฐบาลเฮงสัมรินต่อการสร้างสรรค์ สังคมกัมพูชาในปัจจุบัน

ความขัดแย้งชายแดนเริ่มโดยฝ่ายกัมพูชา ประชาธิปไตย (เขมรแดง) ก่อน มิใช่เวียดนาม เขมรแดงรุกเข้าไป “ปลดปล่อย” ดินแดน Krom ของตน ซึ่งปัจจุบันคือบางส่วนของเวียดนาม ภาคใต้ นอกจากนี้ยังมีดินแดนที่ยังเป็นที่ถกเถียง กันอยู่ แต่เขมรแดงอ้างว่าตนเท่านั้น ที่มีสิทธิ วินิจฉัยว่าตรงไหนเป็นของตน จึงให้กำลังบุก ยึดเสียเลยและรุกเลยไปถึงดินแดนที่เป็นของ เวียดนามอย่างไม่มีข้อสงสัยอีกด้วย

Vickery ในบทที่ 4 ย้อนอดีตให้เห็น ทัศนคติของกลุ่มพลพตในพรรค ได้ทำการ โฆษณาโจมตีตั้งแต่ก่อนการปฏิวัติปี 1975 ว่า เวียดนามมีแผนร้ายจะยุบกัมพูชาเป็นของตน ลัทธิคลั่งชาติ (Chauvinism) คือที่มาของความ ขัดแย้ง เขมรแดงไม่ยอมรับข้อตกลงปี 1967 ระหว่างสีหนุกับเวียดนามว่าจะไม่เรียกร้องดิน

แดนก่อนการเข้ามาของฝรั่งเศส และให้ใช้แผน ที่ปี 1967 เป็นบรรทัดฐาน

ความขัดแย้งอาจไม่ลงเอยด้วยการบุกกัมพู- ชา หากความพยายามเจรจาและทำสัญญาไม่รูก รานกันที่เวียดนามและเขมรแดงในภาคตะวันออก กำลังเตรียมมันั้น เป็นที่ยอมรับของฝ่าย นำของกัมพูชา แต่พนมเปญกลับปฏิเสธทางออก ดังกล่าว และอาจจะเป็นไปได้ว่าความพยายาม ที่เป็นหมันนี้ทำให้พนมเปญระแวงความสัมพันธ์ ระหว่างเวียดนามกับเขมรแดงภาคตะวันออก เดือนพฤษภาคม 1978 ความขัดแย้งภายในนำไปสู่ความพยายามกบฏต่อพนมเปญและการ กวาดล้างประหารชีวิตคนจำนวนมหาศาลใน คราวเดียวกันเมื่อการกบฏล้มเหลว

เวียดนามตกลงใจที่จะบุกพนมเปญ หลัง พฤษภาคม 1978 เพราะทางออกที่มีอยู่ถูกปิด ลง “สันดานของลัทธิเผด็จการอำนาจ” จึงมีใช้ แรงจูงใจในการบุกพนมเปญแต่อย่างใด การยึด พนมเปญช่างง่ายดายและรวดเร็วเกินคาด ไม่มี การต่อสู้ขัดขวางที่สำคัญ ๆ เลย การบุกพนม เญญ่นำโดยชาวเขมรที่เรียกตัวเองว่า Salvation Front (SF.) ซึ่งภายหลังต่อมาเป็นผู้สถาปนา สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา แต่โลกรู้จักภาย ใต้สมญานามว่ารัฐบาลหุ่นเฮงสัมรินของเวียดนาม แต่น้อยคนนักที่จะสนใจอย่างจริงจังว่าคนกลุ่มนี้ เป็นใครมาจากไหน

บทที่ 4 ของ Vickery ให้ข้อมูลพอสมควร เกี่ยวกับเรื่องนี้ SF. มีรากเหง้ามาจากนักปฏิวัติ

รุ่นเก่าก่อนรุ่นพลพต เอียงซารี เสียอิก มิใช่ เป็นหุ่นไร้ที่มามีอย่างที่มีักเข้าใจกัน พลพตเอง เสียดีกขึ้นมาจับทบบาทได้โดยที่สีหนุปราบปราม นักปฏิวัติรุ่นนี้และพลพตปราบภายในพรรคอีก ด้วย สาธารณรัฐประชาชนกัมพูชา (People Republic of Kampuchea-PRK.) คือพลพรรค เก้าที่ตกทอดและสืบทอดมาเป็นเขมรแดงในภาค ตะวันออก คนกลุ่มนี้ นำโดย โซ ฟิม (So Phim) ซึ่งขัดแย้งกับกลุ่มพลพตมาตลอด

ในระบอบใหม่ของ PRK. การปกครองทุกระดับประกอบด้วยคนจากหลาย ๆ ประเภทคือมี ทั้งอดีตเขมรแดงที่ไม่ลงรอยกับกลุ่มพลพต นักปฏิวัติที่ผ่านการฝึกฝนจากเวียดนาม และอดีต ข้าราชการของยุคสีหนุ-ลอนนอล ในส่วน กลางของทั้งพรรค รัฐ และสภา คนของ PRK. คุ่มเสี่ยงข้างมากไว้ แต่ในภูมิภาคและระดับย่อยๆ PRK. มักจะมีอัตราส่วนลดลงหรือเป็นเสี่ยงข้าง น้อยด้วยซ้ำ ในระดับหมู่บ้านบางแห่งไม่มีคน ของ PRK. เลย ปล่อยให้การปกครองและบริหาร งานอยู่ในมือของผู้มีความสามารถจะทำได้

Vickery ให้รายละเอียดเกี่ยวกับชีวิตภายใต้ระบอบการปกครองของ PRK. มาก เพื่อไม่ให้ภาพจน์ของ “หุ่น” ปิดบังความเป็นไปปัจจุบัน จนลืมนึกไปว่าชีวิตคนกัมพูชาส่วนใหญ่อยู่ภายใต้การปกครองนี้และชีวิตเหล่านี้คือคน มิใช่หุ่น

ความแตกต่างประการแรกของ PRK. กับ ยุคพลพต ก็คือ เสรีภาพในการเดินทางโยกย้าย ชาวกัมพูชาไม่ต้องถูกบังคับกับกะเกณฑ์ให้อยู่หรือ

ทำงานที่ใดจากรัฐ เขามีเสรีภาพที่จะย้ายที่อยู่ กลับไปรวมกับครอบครัวที่พลัดพรากในยุค 1970-1975 ต่อด้วยยุคเขมรแดง มีเสรีภาพที่จะเปลี่ยนงาน (หากมี) และมีเสรีภาพที่จะหนี ผลประการหนึ่งของเสรีภาพนี้ก็คือ คนที่เกลียด ชังสังคมนิยมไม่ว่าจะแบบเขมรแดงหรือ PRK. อพยพออกนอกประเทศมากมายภายหลังจากยอม ทำงานกับ PRK. ระยะหนึ่ง¹⁴ Vickery, Kiernan และอีกหลายคน que เข้าไปทำวิจัย ภายหลังปี 1979 ยืนยันว่าตนมีเสรีภาพที่จะเดินทางไปพบประชาชนและสัมภาษณ์¹⁵ แม้ว่าชาวเขมรเองยัง อาจเกรงภัยของการคุยกับชาวต่างชาติอยู่บ้าง¹⁶

ชาวเขมรที่เขาได้สัมผัสมิได้ชอบเวียดนาม แต่เกลียดเขมรแดงยิ่งกว่าเวียดนาม เพราะอย่างน้อยไม่มีการกดขี่ทารุณทางกายอย่างยุคเขมรแดง ความเกลียดเขมรแดงรุนแรงถึงขนาดที่รัฐบาลปัจจุบันพยายามระดมแรงงาน หรือเรียกร้องให้ ประชาชนมาช่วยงานก่อสร้างสาธารณะไม่ได้ผล มิใช่เพราะไม่ยอมรับรัฐบาลปัจจุบัน แต่เพราะ จะถูกกล่าวหาว่ากำลังทำอย่างยุคพลพตอีกแล้ว มีข้อน่าคิดว่าการสวิงเช่นนี้ดูจะเป็นสิ่งที่เราไม่ เข้าใจเลย นักวิชาการจำนวนมากมักกล่าวกันว่า ชาวเขมรรักชาติ ฉะนั้นคงไม่ยอมรับเวียดนาม เป็นแน่ จากนั้นก็ใช้ตรรกของตนเอง คิดแทน ชาวเขมรว่าพวกเขาคงอยากให้เวียดนามออกไป เป็นอันดับแรก ส่วนพลพตไม่เป็นไร เขาจะ ตัดสินอนาคตกันเอง หากข้อมูลที่ Vickery กล่าวนี้ถูกต้อง ตรรกของนักวิชาการที่คิดแทน

ชาวเขมรก็ล้มครืนและคิดโดยตรรกต่อไปได้อีกว่า พวกเขารักชาติ-ตรงนี้ไม่มีข้อสงสัย ดังนั้นเขมรแดงเป็นที่เกลียดชังขนาดไหน ถึงขนาดพวกเขาเกลียดต่างชาติน้อยกว่า ตรรกที่ว่าคนชาติเดียวกัน จะกดขี่ซึ่งกันก็ยิ่งดีกว่าคนต่างชาติปกครองนั้น มาจากกรุงเทพฯ มิใช่จากกัมพูชา

ย้อนกลับไป PRK. ในด้านเศรษฐกิจนั้น ตลาด การค้าย่อย และการผลิตอยู่ในระยะพัฒนาตัว กำไรและส่วนเกินน้อย ทั้งยังอ่อนแอมาก ปัญหาสำคัญคือขาดแคลนทุน บุคลากรและเทคโนโลยี PRK. ใช้ข้าราชการของระบอบเก่าจำนวนมากเพราะรู้จักคุ้นเคยงานแต่เงินเดือนต่ำมาก Vickery ได้วิจารณ์อย่างทำหายความเข้าใจของเราว่า กองกำลังเขมรบริเวณชายแดนไทยนั้นเองที่เป็นปัญหาก่อให้เกิดความไม่สงบ รบกวนการพัฒนาสร้างสรรค์สังคมอีกครั้ง ค่ายอพยพที่กล่าวกันว่าเพื่อมนุษยธรรมนั้น ในความเป็นจริงคือแหล่งดูดบุคลากรซึ่งได้รับเงินเดือนไม่พอเลี้ยงชีพ ให้ออกจากกัมพูชาเพื่อหาทางแสวงหาโอกาสดีกว่าในประเทศอื่น ค่ายอพยพคือตัวการทำให้สังคมกัมพูชาที่อ่อนแอหลังประสบภาวะ “สมองไหล” (brain drain) อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะคนเหล่านี้มีเสรีภาพที่จะเดินทางภายในประเทศ การหาโอกาสและช่องทางตรงชายแดนก็ไม่เหลือวิสัย

Vickery ได้เหล็ก ต่อคำกล่าวหาต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมของกองทหารเวียดนามใน

กัมพูชาปัจจุบัน เขาอ้างข้อมูลเหตุผลโต้ตอบว่า ไม่มีการปล้นข้าวชาวบ้าน ไม่มีการอพยพกวาดต้อนคนออกจากเมือง แต่จะพยายามกีดกันการหลั่งไหลเข้าพนมเปญจนเกินไป เพราะมีงานรองรับจำกัด ที่สำคัญคือ เขาไม่พบสิ่งที่โฆษณาอย่างหนักในไทยและโลกตะวันตกว่า Vietnamization ยังไม่มีหลักฐานจริงๆ จังๆ สักชิ้นเดียว ต่อสิ่งนี้เขากล่าวอีกครั้งในบทส่งท้ายซึ่งเขียนในปี 1983 Vickery ตอบโต้ข่าวและทัศนะทางลบต่อ PRK. โดยเฉพาะเรื่อง Vietnamization ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบังคับผู้หญิงเขมรแต่งงานกับทหารเวียดนาม การอพยพคลื่นชาวเขมร การปิดวัดห้ามประกอบศาสนกิจ ฯลฯ ความจริงกลับตรงข้าม เพราะทหารเวียดนามถูกบังคับเข้มงวดมาก ไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับหญิงชาวเขมร การอพยพคนจากเวียดนามมาเขมรมีจริงแต่ต้องเข้าใจข้อมูลบางประการประกอบด้วย คือประการแรก มิใช่เป็นการกระทำอย่างวางแผนหรือยกพลข้ามประเทศมา แต่เปิดเสรีภาพแก่ประชาชนชายแดนจะไปมาหาสู่กัน ประการที่สอง มีประชาชนผู้อาศัยในเขตชายแดนกัมพูชาถูกขับไล่ออกไปในระหว่างสงครามนับสิบปีนั้นเป็นจำนวนมหาศาล มีชาวเวียดนามในกัมพูชาเป็นจำนวนมากที่ถูกขับไล่เพราะความคลั่งชาติเขมร ทั้งสมัยก่อนและหลังการปฏิวัติ 1975 ฉะนั้นคนเหล่านี้จึง “อพยพกลับแผ่นดินของตน” ซึ่งต้องพลัดพรากไปเป็นเวลานาน ประการที่สาม บริเวณพนมเปญเรื่อยลงมาตามลำน้ำโขงและ

ตลอดภาคตะวันออกของกัมพูชา เป็นถิ่นฐานของชาวกัมพูชาเชื้อสายเวียดนามจำนวนมากนับแสน ๆ คนมาเป็นเวลานานนับร้อย ๆ ปีแล้ว ทำนองเดียวกับที่ภาคตะวันตกเป็นถิ่นฐานของชาวกัมพูชาเชื้อสายไทยมากสักหน่อย อย่าลืมนักว่าชาวเขมร “แท้” มักเป็นชาวนาอยู่ในชนบททางภาคกลางและภาคเหนือของประเทศจนถึงเขตอีสานใต้ของไทยซึ่งยังมีคนเชื้อสายเขมรหนาแน่นมากกระทั่งภาษาและวัฒนธรรมเขมรก็ยังดำรงอยู่ การปรากฏของชาวเวียดนามในพนมเปญเรื่อยไปจนถึงชายแดน จึงเป็นการกลับสู่ภูมิลำเนาเก่าแก่ของคนนับแสน ๆ คนที่เพิ่งถูกพลัดพรากไปในช่วงสิบปีหลังนี้เอง การกล่าวหาในเรื่องนี้จึงควรคำนึงถึงข้อมูลเหล่านี้ด้วย (หรืออย่างน้อยก็คิดเทียบเคียงกับชาวจีนในกรุงเทพฯ และภาคกลางของไทยขณะนี้ ซึ่งเราไม่เคยถือว่าเป็นการกลืนชาติกันแต่อย่างใด)

ต่อปัญหาที่ว่า PRK. ประสบภาวะขงักันทางเศรษฐกิจนั้น PRK. เพิ่งอยู่ในระยะฟื้นตัวจากความย่อยยับตลอดทศวรรษ คงจะกินเวลาอีกนานพอๆ แต่ปัจจัยสำคัญคือมีความพยายามช่วยเหลือหรือขัดขวางการฟื้นตัวนี้เพียงใด Vickery กล่าวอย่างเต็มปากเต็มคำ ว่า ทุกวันนี้หากปราศจากการช่วยเหลือจากสหภาพโซเวียตและยุโรปตะวันออก การฟื้นฟูสู่ภาวะปกติ (normal life) ซึ่งเป็นจุดประสงค์ขณะนี้ จะยากลำบากกว่านั้นมาก เขามิใช่ นักโฆษณาหรือกระบอกเสียงของฝ่ายใด แต่พิจารณาจากสิ่งที่เกิด

ขึ้นอย่างตรงไปตรงมา ดังนั้นเขาจึงวิจารณ์ต่อไปว่าการสู้รบชายแดน การดำรงอยู่ของเขมร 3 ฝ่าย และการปิดล้อมทางเศรษฐกิจของฝ่ายตะวันตกที่ขัดขวางการส่งผ่านความช่วยเหลือเข้าสู่พนมเปญ เหล่านี้ต่างหากที่เป็นตัวขัดขวางการคืนสู่ภาวะปกติของชาวกัมพูชา การช่วยเหลือที่ให้แก่เขมรในค่ายอพยพสนองแก่คน 1-2 แสน และไม่สามารถฟื้นฟูสังคมปกติได้ เป็นแต่เพียงหล่อเลี้ยงความเป็นค่ายอพยพเอาไว้ ในขณะที่รัฐบาลที่พนมเปญรับผิดชอบต่อประชากรหลายล้านคน และเพื่อสร้างอารยธรรมอย่างปกติขึ้นอีกครั้ง Vickery ถึงกับกล่าวอย่างมั่นใจในตอนท้ายของบทที่ 4 ว่า กัมพูชาภายใต้ PRK. ยังล้าหลังอยู่มากแต่จะค่อย ๆ พัฒนาดีขึ้นอย่างช้า ๆ

ผลประโยชน์แห่งชาติหรือมนุษยธรรมแก่กัมพูชา

เท่าที่เก็บความมาอย่างค่อนข้างยาวเพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่ข้อมูลและทัศนะที่แตกต่างควรได้รับการถ่ายทอดอย่างครบถ้วนสักหน่อย Michael Vickery อาจถูกตีตราได้ง่าย ๆ ว่ากลายเป็นกระบอกเสียงเวียดนาม ซึ่งผู้ที่ติดตามผลงานของเขามา จะเข้าใจอย่างดีว่าเขาเป็นนักประวัติศาสตร์ประเภทเคร่งครัดต่อการเสนอข้อมูลหลักฐานเพียงใด จุดประสงค์ของหนังสือของเขาจึงชัดเจนว่า ประการแรก เขาต้องการตอบโต้ทัศนะมาตรฐานที่สร้างความสำเร็จอย่างปราศจากหลักฐาน และแฝงจุดมุ่งหมายทางการ

เมือง หรืออยู่บนเกณฑ์ทางศีลธรรมหรือกฎหมายระหว่างประเทศอย่างลอยๆ โดยไม่พิจารณาปัจจัยข้อเท็จจริงให้รอบคอบ ประการที่สอง เขาต้องการตอบโต้การทำตัวเป็นผู้เคร่งศีลธรรม เคารพหลักการและกฎหมายของฝ่ายตะวันตก ภายหลังปี 1975 ฉวยโอกาสกลบเกลื่อนสิ่งที่ตนก่อขึ้นและเป็นปัญหาแก่ชาวเขมรไม่ว่าฝ่ายใดยุคใด ภายหลังปี 1975 ด้วยการโยนความผิดไปที่เขมรแดงในคราวหนึ่งและเวียดนามในปัจจุบัน การเคารพหลักการ กฎหมายและกลายเป็นนักศีลธรรม ถูกนำมาใช้อ้างเพื่อรังแก ความพยายามอันสมณะของชาวกัมพูชาเองที่ปรารถนาเพียงแค่การกลับสู่ชีวิตปกติที่สงบ และสันติ ดังนั้น ในประการที่สาม เขาจึงพยายามเรียกร้องให้มอง PRK. และเวียดนามด้วยสายตาใหม่ ให้โอกาสแก่สันติภาพและมนุษยธรรมที่แท้จริง มิใช่ถือหลักการเคร่งครัดลอยๆ ทั้งๆ ที่ในความเป็นจริงนั้น ฝ่ายตะวันตกเองก็ทำตัวแบบมือถือสาปปากถือศีล (Hypocrisy) อยู่แล้วคือ เลิกทำตัวเป็นนักศีลธรรมในกรณีนี้ แต่ละเมิดศีลธรรมของตนในกรณีอื่น ๆ มากมายเช่นในกรณีไครนาดา

หวนคิดถึงในบ้านเรา ต่อกรณีกัมพูชาก็มีนักศีลธรรมทำนองนี้ไม่น้อย แม้พวกเขาจะไม่ตกอยู่ในข่ายข้อวิจารณ์ของ Vickery เพราะพวกเขาคงมิได้เห็นดังามกับการที่สหรัฐอเมริกากระทำต่ออินโดจีนก่อนปี 1975 หรือกับการที่อเมริกากระทำต่อนิคารากัวในปัจจุบัน แต่ทว่า

นำคิดว่าเจตนาบริสุทธิ์ ความปรารถนาดีเหล่านี้เมื่อดำรงอยู่ในบริบทการเมืองระหว่างประเทศที่เป็นจริงในขณะนี้ ผลข้างเคียงที่เกิดขึ้นก่อคุณหรือโทษต่อการพยายามฟื้นฟูภาวะชีวิตปกติและมนุษยธรรมในกัมพูชากันแน่

อย่างไรก็ดี Vickery ทั้งปัญหาการเมืองระหว่างประเทศไว้ให้ขบคิดกันต่อเอง เขาแสดงทัศนะของเขาไว้กระจัดกระจายในเรื่องนี้ซึ่งพอจะเข้าใจได้ และเราคงต้องนำมาพิจารณากันต่อไปเอง สิ่งที่ต้องตระหนักก็คือ การให้เหตุผลแก่การดำเนินนโยบายหนึ่งๆ ไม่สามารถแยกขาดออกจากจุดประสงค์ของนโยบายนั้น อุดมคติทัศนคติที่ครอบงำการตัดสินใจนโยบาย และการเข้าใจข้อมูลอย่างรอบด้าน

ทัศนะมาตรฐานต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในกัมพูชา ถูกตรวจสอบและตอบโต้โดย Vickery อย่างน่าสนใจ แต่ทัศนะมาตรฐานเชิงการเมืองระหว่างประเทศมิใช่มาจากผู้อพยพ แต่มาจากผลประโยชน์และทัศนะของประเทศคู่กรณี ในที่นี้ สิ่งที่คุณเขียนจะทำต่อไปเป็นเพียงการตั้งข้อสงสัยต่อทัศนะมาตรฐานในบางประเด็นเท่านั้น

แท้จริงแล้ว ท่าทีต่อปัญหาหนึ่งๆ ผู้ตัดสินใจนโยบายไม่ได้ยึดตรรกอันหนึ่งๆ อย่างลอยๆ และเคร่งครัด อย่างที่เรามักได้ยินเวลาแถลงข่าวในห้องเรียน หรือห้องสัมมนาของกระทรวงการต่างประเทศ อย่างน้อยที่สุด สิ่งที่เรียกว่า “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ก็เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางเสียยิ่งกว่าหลักเกณฑ์ทางศีล-

ธรรมใด ๆ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” กลายเป็นความมุ่งหมายสูงสุดของทุก ๆ รัฐอธิปไตยยุคนี้ (ไม่ยกเว้นเมืองพุทธ) บ่อยครั้งที่ผลประโยชน์แห่งชาติสำคัญเสียยิ่งกว่าสันติภาพและมนุษยธรรม

แต่ “ผลประโยชน์แห่งชาติ” กลับขึ้นอยู่กับทัศนคติที่จะตีความไปต่าง ๆ นานาหรือยุคสมัยที่เปลี่ยนไปก็ทำให้สิ่งที่เป็ผลประโยชน์เปลี่ยนไปได้ เช่น ในสมัยหนึ่งการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาสุดจิตสุดใจ ยกดินแดนให้เขาตั้งฐานทัพ 7 แห่งก็เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ การโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านจีนก็เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติ แต่เมื่อยุคสมัยเปลี่ยนไป กลับต้องรีบพลิกผันทิศทางของนโยบายเป็นตรงข้ามเพื่อผลประโยชน์แห่งชาติอีกนั่นแหละ อดีตศัตรูจึงแทบจะกลายเป็นคู่ทุกข์คู่ยากในยุคนี้

ถ้าเช่นนั้น แน่ใจเพียงใดว่าทำที่ต่ออินโดจีนในปัจจุบันจะไม่หล่นทับหัวแม่เท้าเราเองเมื่อภาวะการณ์เปลี่ยนไป?

การหลงลืมประวัติศาสตร์ของอเมริกาคุณเรแกน

10 ปี หลังการปฏิวัติในอินโดจีน 3 ประเทศ กลับเป็นปีแรกที่ทหารผ่านศึกอเมริกันในเวียดนามได้รับการต้อนรับราววีรบุรุษของชาติ บนท้องถนนนครนิวยอร์ก แผ่นหินแกรนิตขนาดยาวเหยียดจารึกชื่อผู้สูญเสียในสงครามได้

รับพิธีเปิดอย่างโอฬาร ด้วยบรรยาศราวกับพวกเขาประกอบวีรกรรมอันเป็นธรรม¹⁷ ที่สุดของการกลับตาลปัตรคือการที่ประธานาธิบดีเรแกนเรียกสงครามเวียดนามว่า “สงครามอันทรงเกียรติ” (noble war)¹⁸

ในโอกาสชำระสะสางอดีตนี้ ทั้งคิสซิงเจอร์ อดีตประธานาธิบดีนิคสัน และสื่อมวลชนตะวันตก ช่วยกันให้เหตุผลและกล่าวถึงบทบาทของอเมริกันในอินโดจีนเมื่อ 10-20 ปีที่แล้ว ราวกับว่าตนเป็นนักบุญผู้ถูกปฏิเสธ เงื่อนไขอันเหมาะสมแก่การเปลี่ยนอดีตเสียใหม่นี้คือ การที่ชาวอเมริกันจำนวนไม่น้อยล้มไปแล้วแม้กระทั่งว่า ฝ่ายใดที่อเมริกาหนุนหลังในคราวนั้น ดังนั้น คิสซิงเจอร์จึงออกมากล่าวว่า ความเสียหายแก่ประชาชนอินโดจีนย่อมมีบ้างเนื่องจากเป็นผลข้างเคียงของการใช้อาวุธสมัยใหม่ มิใช่เนื่องมาจากความผิดพลาดทางนโยบายหรือบทบาทของสหรัฐอเมริกา มีหนังสือเล่มหนึ่งถึงกับออกมาอธิบายอดีตว่า สงครามอินโดจีนเปรียบเสมือนสงครามครูเสดที่ล้มเหลวของสหรัฐอเมริกา พวกคอมมิวนิสต์โหดร้าย ไร้เมตตาเลว ในขณะที่อเมริกาจริงใจ ซื่อสัตย์ และกระทำไปโดย “สัญชาตญาณเสรีนิยม” ความผิดพลาดของอเมริกาอยู่ที่การเข้าใจพวกคอมมิวนิสต์ผิดไป คือ คิดไปเองว่าพวกคอมฯคงมีเหตุมีผล และค่านิยมสูงส่งแบบเดียวกับพวกอเมริกัน ทั้ง ๆ ที่ในความจริงพวกคอมฯ ไม่เคยคำนึงถึง

ความสูญเสียชีวิตมนุษย์จำนวนมหาศาลเลย อดีต จี.ไอ. รายหนึ่งกล่าวว่าจะไม่มีเวียดนามอีก นั่นคือ อเมริกาจะไม่มีวันแพ้

เวียดนามในอดีตและปัจจุบันกลายเป็นผู้ร้ายอีกครั้ง ผู้คนล้มการที่อเมริกาบอกปิดความพยายามของโฮจิมินห์ในการแสวงหาสันติภาพและเอกราชเมื่อปี 1945-50 ผู้คนล้มการที่อเมริกาไปก่อปัญหาแก่เวียดนามทันทีที่ได้เอกราชจากฝรั่งเศส ล้มการอุ้มและโค่นโงดิงห์เดียม ล้มการหนุนหลังลอนนอล โคนสีห์ ล้มการทิ้งระเบิดหุโหดที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ สื่อมวลชนช่วยกันทำตัวเป็น “Minitru” (ในหนังสือ 1984 ของยอร์จ ออร์เวล) ด้วยวิธีการสารพัด เช่น ในภาพยนตร์เรื่อง *Killing Fields* ฉากที่แสดงว่าเวียดนามมาช่วยขจัดพลพตออกไปแล้วแจกจ่ายอาหารช่วยเหลือผู้อดอยากถูกตัดออกก่อนเผยแพร่ ในขณะที่โลกรู้จักเวียดนามจากภาพพจน์ทหารโรคจิตเล่น Russian Roulette ในภาพยนตร์เรื่อง *Deer Hunter* ความชั่วร้ายของเวียดนามมีมากถึงขนาดกระทรวงการต่างประเทศอเมริกันขัดขวางการที่องค์กรทางมนุษยธรรมจะส่งความช่วยเหลือไปยังเวียดนามเมื่อคราวประสบภัยพิบัติจากไต้ฝุ่นแนนซีเมื่อปี 1982 และอังกฤษกับประชาคมยุโรปสั่งยุติการขนส่งนมเลี้ยงทารกไปยังเวียดนาม¹⁹

สำหรับเราท่าน อดีตที่อเมริกากระทำต่อกัมพูชานั้น “ทรงเกียรติ” ขนาดไหน โปรด

อ่านจากหนังสือ *Sideshow* ของ William Shawcross ที่แปลเป็นไทยแล้ว Vickery และ Chomsky และในหนังสือเล่มใหม่ของ Shawcross, *The Quality of Mercy* จึงพยายามเตือนให้เราอย่าลืมอดีตและปัจจุบันที่ชาวอินโดจีน โดยเฉพาะกัมพูชา ถูกยึดเยียดความหายนะให้โดยสหรัฐอเมริกาตัวเอง

โลกเสรีกับการต่อต้านการปฏิวัติในโลกที่สาม

สิ่งที่ทุกคนดังกล่าวข้างต้นชี้ให้เห็นก็คือ บทบาทของอเมริกาในการทำร้ายกัมพูชายังไม่ยุติ Vickery ถึงกับเสนอว่า อเมริกาอาศัยเขมรแดงเป็นเครื่องมือเพื่อการนี้ และอเมริกาจึงแสดงบทบาทราวกับผู้ไม่เกี่ยวข้อง

ถ้าเช่นนั้น บทบาทของไทยล่ะ?

สงครามในกัมพูชามักถูกเรียกขานว่า สงครามภูมิภาค ซึ่งถูกต้องอย่างไม่มีปัญหา หากพิจารณาภูมิศาสตร์ พร้อมๆ กันก็กล่าวเรียกกันว่าเป็นสงครามตัวแทน ซึ่งก็ถูกอีกเช่นกันหากดูเฉพาะคูกรณี แต่กลับมีนัยขัดแย้งกับคำเรียกขานอันแรกเพราะมีนัยว่าไม่ใช่เรื่องของภูมิภาคโดดๆ แต่เป็นหมากของมหาอำนาจต่างหาก

ทัศนะดังกล่าวราวกับว่าปัญหาที่กัมพูชามีคูกรณีเพียงเวียดนามและเขมร 4 พวก แต่หากดูตามรูปการณ์ที่เป็นจริง มิใช่คำแถลงของทางการ บทบาทของจีน อาเซียนและไทย มิได้เป็นตัวแทนใครเลยหรือ? คำว่า “ภูมิภาค” และ

“ตัวแทน” ปิดบังอำพรางความสัมพันธ์ระหว่าง การเมืองโลกและภูมิภาค ระหว่างตัวแทนกับ มหาอำนาจเพียงใด?

ในเมื่อเรามากสรุปไปแล้วว่า ปัญหาเกิดจาก ลัทธิแผ่ขยายอำนาจของโซเวียต-เวียดนาม ใน ขอบเขตทำนองเดียวกัน แต่คนละมุม เราก็ สามารถมองได้ว่าเป็นการร่วมมือกันของฝ่าย ตะวันตก อาเซียน และจีน ในการปิดล้อม อินโดจีนหลังการปฏิวัติ? การจะชี้ขาดว่าอันใด อันหนึ่งถูกหรือถูกทั้งสองอย่าง ย่อมขึ้นอยู่กับ ทัศนคติมุมมองของแต่ละคน แต่การจะยืนยัน อย่างแรกโดยไม่คิดในแง่หลังเลย คือความ ลำเอียงที่อาจก่อผลมหาศาลต่อผลประโยชน์ของ ชาติในระยะต่อไป

หากคิดแต่อย่างแรกย่อมหมายถึง บทบาท ฐานะของเขาในการต่อสู้เพื่อเอกราช ขจัดภัย คอมมิวนิสต์ ความมีมนุษยธรรมของเรา และ นักวิชาการ 700 กว่าคนก็ทำดีแล้ว

แต่หากลองคิดกลับไปอย่างหลัง ย่อม หมายความว่า เรากำลังทำตัวเป็นตัวแทนแล้ว หน้าสู่ในการปิดล้อมอินโดจีน เจตนาดีและ ความมีมนุษยธรรมกลับเป็นการตกเข้าไปมีส่วน ร่วมในความมุ่งหมายดังกล่าวโดยไม่รู้ตัว

การคิดในอย่างหลังใช้ว่าจะไร้หลักฐาน ข้อมูลเสียทีเดียว กล่าวคือ

ข้อแรก ชาวชนหนึ่งซึ่งไม่สามารถยืนยัน แหล่งที่มาและความถูกต้องได้ แต่พิจารณาด้วย เหตุผลแล้วน่าจะสนใจอย่างยิ่ง กล่าวว่

“ปฏิบัติการสงครามในกัมพูชาจาก แนวคิดที่ว่า ปัญหาที่กัมพูชาจะแก้ไข ได้ต่อเมื่อ ทำให้सानอยและประเทศ อินโดจีนทั้งหมดเปลี่ยนจากการปก ครองแบบคอมมิวนิสต์ กลายเป็น ประชาธิปไตย ซึ่งการจะเปลี่ยน แปลงนั้นได้ ส่วนหนึ่งก็โดยการ ปฏิบัติการทางทหารโดยคนอินโดจีน กำลังได้รับการขยายบทบาทในทาง ปฏิบัติอย่างมาก จากสาเหตุนี้เอง ที่ทำให้ ‘หน่วยรบรับจ้าง’ ได้รับการ ฟื้นฟูชูปเสียงให้มีชีวิตชีวาขึ้นอีกครั้ง หนึ่ง ...” ๖,20

ความเป็นไปได้ของท่อนหลังของข่าว ดังกล่าวยังน่าสงสัยอยู่มาก และความน่าเชื่อถือ ก็ยังไม่มากหรือมีหลักฐานเพียงพอมายืนยัน อย่างไม่รู้ตามสิ่งที่น่าสนใจคือตอนต้นของข่าว ดังกล่าว หากเป็นความจริง ย่อมแสดงว่า นโยบายที่เราากำลังดำเนินอยู่เป็นไปอย่างตระ- หนักชัดว่า มิใช่เพียงแค่มนุษยธรรมหรือเป็น ผู้ต้องรับผลกระทบโดยไม่อยากยุ่งเกี่ยวแต่ความ จริงแฝงด้วยความมุ่งหมายลึกซึ้งกว่านั้นต่อประ- เภทอินโดจีนทั้งสาม

ข้อสอง สำหรับนักต่อต้านคอมมิวนิสต์ ที่ เทียมมองประเทศภายหลังการ ปฏิวัติว่าเป็น อันตรายไปเสียหมด อยู่ร่วมกันอย่างสันติไม่ได้ นั้น การปิดล้อมทางเศรษฐกิจจนถึงการอุดหนุน

ค่าจุนกองกำลังอาวุธเพื่อก่อวินหรือหาทางโค่น
รัฐบาลหลังการปฏิวัติเป็นเรื่องปกติที่คนประเภท
นี้เปิดเผยและคิดว่าเป็นความชอบธรรมโดยไม่
จำเป็นต้องอายหรือปิดบัง ตัวอย่างมีมากมาย
เช่น การปิดล้อมเงินด้วยสงครามเกาหลีและ
สนธิสัญญาทางทหารระหว่างอเมริกากับหลาย
ประเทศในเอเชียในทศวรรษ 1950 การบุก
อ่าวพิกเบย์ของคิวบาในปี 1962 และการรังแก
นิคารากัวในปัจจุบัน เป็นต้น “ผลประโยชน์
ของชาติ” ในทัศนะของนักต่อต้านคอมมิวนิสต์
เป็นแบบหนึ่ง จึงไม่เห็นจะเป็นความผิดที่จะคิด
ปิดล้อมประเทศหลังการปฏิวัติ

กรณีกัมพูชาก็สามารถมองได้ว่าเป็น รูป
แบบหนึ่ง ของเจตนาเช่นนั้น ความซับซ้อน
ของรูปแบบนั้นก็คือ แทนที่สหรัฐอเมริกาจะลงมือ
เองและหนุนกบฏคอนทราสอย่างในกรณีนิคา-
รากัว สหรัฐอเมริกาก็กลับสามารถหาตัวแทนผล
ประโยชน์ในภูมิภาคได้ คือ จีน และหาตัวแทน
ในเชิงปฏิบัติการได้ คือ เขมร 3 ฝ่ายซึ่งสร้าง
ความชอบธรรมขึ้นมาด้วยการยืนยันฐานะว่า
เป็นรัฐบาลที่ถูกต้องของกัมพูชา ในขณะที่ไม่
สามารถหาตัวแทนที่ชอบธรรมทางกฎหมายเยี่ยง
นี้ได้กรณีนิคารากัว

ในแง่มนี่ เราคงเข้าใจได้ว่าบทบาทของ
ไทยเป็นเช่นไร ตอนท้ายของบทสุดท้ายของ
หนังสือของ Vickery บรรยายบทบาทของไทย
ในแง่การทหารต่อสงครามชายแดนไว้อย่างน่า
พิจารณาอย่างยิ่ง ซึ่งไม่ใช่เรื่องน่าอายหรือผิด

แต่อย่างไรก็ตามก็ตามที่คิดว่ามีความเข้าใจ
ในเรื่อง “ผลประโยชน์แห่งชาติ” ตรงกันกับ
ผู้มีหน้าที่กำหนดนโยบายของรัฐบาลไทย แต่
กลับเป็นสิ่งที่น่าวิตกมากสำหรับผู้ไม่คิดจะปิดล้อม
คอมมิวนิสต์ แต่มุ่งแสวงหาสันติภาพในภูมิภาคนี้

ปัญหามีอยู่เพียงว่า บางทีการอยู่ไกลเกิน
ไปหรือกระทั่งเข้าไปมีส่วนในปัญหาหนึ่ง ทำให้
เรามี “ตัวตน” และ ผลประโยชน์ที่ทำให้หูตา
พรวมัวจนไม่สามารถพิจารณาปัญหาอย่างกว้าง-
ไกลได้ ลองคิดดูเล่น ๆ ว่า เราสนับสนุนฮอน
ดูรัสในการปิดล้อมนิคารากัวไหม? แต่นักวิชา
การเสรีนิยมรักชาติของฮอนดูรัสจะคิดอย่างไร
ใหม่? พวกเขาจะเข้าใจบทบาทของไทยต่อกรณี
กัมพูชาอย่างไร? และตรงกับที่เราเข้าใจตัวเรา
เองไหม?

หลักการคัดสรรสิทธิกับการถูกเลือกปฏิบัติ

มานับแต่ประการหนึ่งต่อการเข้าใจบทบาท
ของตัวเราในปัญหาที่กัมพูชา ก็คือทัศนะที่ว่า เรา
เป็นคนนอก ไม่เกี่ยวข้องอะไร แต่ถูกดึงลงไป
ยุ่งด้วย ทัศนะเช่นนี้มาจากเจตนาดีและจริงจัง
อย่างไม่มีปัญหา แต่ในเวลาเดียวกัน มีผู้ประ-
สงค์จะให้เกี่ยวและเข้าไปยุ่งเต็มที่ (โดยคิดว่
เป็นความชอบธรรมในฐานะโลกเสรี) กลับ
ยินยอมให้ทัศนะเช่นนั้นดำรงอยู่และขออาศัย
เพื่อความมุ่งหมายของตนเพื่อผลประโยชน์แห่ง
ชาติในทัศนะของเขา

คนทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นนักวิชาการ กระทบวงต่างประเทศ หรือรัฐของชาติซึ่งคัดค้าน กองทหารเวียดนามในกัมพูชา ล้วนแต่จริงจัง และเจตนาดี แต่ทว่าในเวลาเดียวกันเพนตากอน บั๊กกิงและนักต่อต้านคอมมิวนิสต์ระดับหัวกะทิกี้ พอใจและต้อนรับทัศนะดังกล่าวบนความมุ่งหมาย อีกแบบหนึ่งที่อาจจะมากกว่าการป้องกันตนเอง อย่างน้อยๆ ผลประโยชน์ของชาติไทย อเมริกา และจีนย่อมต่างกัน ความสอดคล้องกันในคราว หนึ่ง ๆ จึงสุดแท้แต่ว่าใครกันแน่กำลังได้ประโยชน์เต็มเม็ดเต็มหน่วยโดยลงทุนน้อยที่สุด

ความสอดคล้องกันที่สุดในทางข้อเรียกร้อง คือ หลักการเรื่องสิทธิกำหนดอนาคตตนเอง (บ้างก็เรียกว่า สิทธิอัตวินิจัย-Self determination) เรียกร้องให้ออนทหารเวียดนามออกจาก กัมพูชาให้หมด

ข้อสงสัยประการแรก ก็คือ ข้อเรียกร้องนี้ มาจากทั้งผู้มีเจตนาดีมีความมุ่งหมายบริสุทธิ์ใจ จริง ๆ เช่น นักวิชาการทั้งหลาย และมาจาก มหาอำนาจที่เพิ่งทำตัวเป็นนักศีลธรรมในกรณีนี้ ทรายนึง กับมหาอำนาจที่หวังจะให้เขมรแดง กลับเข้าไปมีบทบาทอีกทรายนึง ในเมื่อองค์ ประกอบของผู้ผลักดันข้อเรียกร้องเป็นเช่นนี้ จะ ให้เรียกได้เต็มปากว่า ชาวกัมพูชากำหนด อนาคตตนเองก็ต่อเมื่อ มหาอำนาจทั้ง 2 ราย มิได้มีผลประโยชน์แอบแฝง กระทำไปโดยความ เคารพหลักเกณฑ์และศีลธรรมจริง ๆ หรือต่อ เมื่อมหาอำนาจทั้ง 2 รายมิได้เป็นส่วนสำคัญนัก

ต่อการดำรงอยู่ กำลังและชัยชนะของเขมร 3 ฝ่าย (หากจะเกิดขึ้น) ด้วยเหตุผลเดียวกัน ย่อม ไม่สามารถกล่าวได้ว่า PRK. เป็นผลผลิตของ หลักการกำหนดอนาคตตนเองเช่นกัน ปัญหา จึงอยู่ที่ว่าหากพิจารณาข้อเรียกร้องนี้โดยเนื้อแท้ และคงเส้นคงวา หลักการนี้ไม่เคยถูกใช้ในโลกร อย่างตัดขาดจากบริบทและเงื่อนไขของกรณี หนึ่ง ๆ เพราะกรณีกัมพูชา น่าสงสัยว่าฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งสามารถอ้างว่าตนยึดถือหลักการนี้ อย่าง แท้จริง กว่าอีกฝ่ายได้สักแค่ไหน? และคงต้อง ถามซ้ำว่ามหาอำนาจทั้งสองเกิดสำนึกยึดถือหลัก การนี้ขึ้นมาในกรณีนี้อย่างไรบริสุทธิ์ใจหรือ?

ประการที่สอง ชาวเขมรในค่ายอพยพ สนับสนุนข้อเรียกร้องนี้แน่นอน แต่พวกเขา คือใคร และมีจำนวนเท่าไรเมื่อเทียบกับ ประชากรทั้งหมด? หากข้อมูลจาก Vickery และ Kiernan เป็นจริงว่า ชาวเขมรไม่ได้ชอบเวียดนาม แต่กลัวการกลับมาของพลพตยิ่งกว่า การ มีส่วนช่วยให้เขมรแดงกลับไปมีอำนาจโดยยึดถือ หลักการอย่างตรงเผง จะมิเป็นการผิดหลักการ ทรอกหรือ เพราะทุกฝ่ายก็ยอมรับว่า ในระหว่าง เขมรทั้ง 4 พวกนี้ เขมรแดงมีความเข้มแข็งทาง ทหารที่สุด ในขณะที่ความชอบธรรมทางการ เมืองต่ำที่สุด ดังนั้นหากเปิดโอกาสให้กัมพูชา ตัดสินอนาคตตนเอง โดยมิได้หาทางจำกัด โอกาสของเขมรแดงเสียก่อน ชาวกัมพูชาอาจ จะต้องรับชะตากรรมจากสิทธิที่จะหมดทางเลือก

ต่ออนาคตตนเองก็เป็นได้ ถ้าเป็นเช่นนั้น จะถือว่าเขาได้รับสิทธิตัดสินอนาคตตนเองไหม

ด้วยการยึดมั่นในหลักการสิทธิกำหนดอนาคตตนเองนี้ มักมีข้อโต้แย้งต่อปัญหาที่เพิ่งกล่าวไปว่า ก็ควรให้ชาวกัมพูชาจัดพลพตเอง ไม่ใช่ให้เวียดนามมาทำตัวเป็นตำรวจภูมิภาค ข้อโต้แย้งนี้มีเหตุผลอย่างมาก แต่ควรพิจารณาบริบท เงื่อนไข และข้อมูลประกอบด้วยเพราะประวัติศาสตร์เคยปรากฏมาแล้วว่า ในบางกรณีภาวะเช่นนั้นไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ประวัติศาสตร์บางทีก็ไม่ค่อยเป็นไปตามหลักการเท่าไรนัก

มีความพยายามทำรัฐประหารโค่นล้มพลพต 6 ครั้ง แต่ไม่สำเร็จสักครั้ง ผลที่ตามมาคือ ฝ่ายก่อรัฐประหารถูกกวาดล้างราบคาบ มีการประหารชีวิตผู้คนจำนวนมากที่คิดว่าเกี่ยวข้องและอพยพโยกย้ายคนหลายต่อหลายครั้ง เพื่อแยกสลายกำลังที่อาจจะเป็นภัยต่อความมั่นคงของพลพต คำกล่าวที่ว่าเวียดนามหนุนหลังการรัฐประหารนั้น กระทั่งปัจจุบันก็ยังไม่เคยมีงานศึกษาชิ้นใดยืนยันข้อนี้ได้ คงมีแต่เอกสารของฝ่ายเขมรแดงที่ระบุเช่นนั้น ซึ่งอาจเป็นจริงหรืออาจเป็นการโยนบาปไปให้ศัตรูภายนอกเพื่อปลุกกระแสคลั่งชาติก็ได้

ขอให้ลองนึกภาพว่า ประชาชนเขมรที่อดอยาก ภาวะสังคมล้าหลังมากและไร้พลังการต่อสู้ปลดปล่อยตนเอง จนกระทั่งระบิดของสหรัฐอเมริกาผลักดันให้กองทัพเขมรแดงขยายตัว กองทัพของเขมรแดงจึงเป็นพลังการ

เมืองส่วนเดียวที่มีการจัดตั้งพอจะโค่นล้มพลพตได้ แต่กองทัพก็แตกแยกแต่ก่อนปฏิวัติตั้งกล่าวมาแล้ว มีการกวาดล้าง ปลด โยกย้าย เพื่อสลายกำลังของผู้นำกับกองทหารหนึ่ง ๆ มีการทำลายศัตรูภายในพรรคด้วยกัน แล้วส่งคนของตนเข้าควบคุมแทนที่ละส่วน ๆ คงเหลือแต่กลุ่มของพลพตเท่านั้นที่มีกำลังมากพอ หากยึดถือหลักการตรงเผง คงต้องรอพลพตเสียชีวิตเองเสียก่อน

กรณีเทียบเคียงที่น่าสนใจ ก็คือ การที่กองทัพแทนซาเนียบุกเข้าไปในอูกันดาเมื่อปี 1982 โค่น อิดี อามินลงไป เนเรเทคไปอยู่ซาอุดีอาระเบีย แล้วตั้งฝ่ายค้านอามินขึ้นปกครองแทน นานาชาติยอมรับรัฐบาลใหม่ทันที เพราะประวัติความโหดร้ายของอิดี อามิน เป็นที่รู้จักกันทั่วโลก เขาปราบปรามผู้แข็งข้ออย่างรุนแรง ราบคาบ เขากวาดล้างผู้พยายามก่อการรัฐประหารแต่ไม่สำเร็จหลายครั้ง ความหฤโหดจึงดำรงอยู่ได้มิใช่ด้วยการยอมรับ แต่ด้วยการที่ทำให้ประชาชนหวาดกลัว ระแวงซึ่งกันและกัน และไม่สามารถรวมกำลังกันได้ เมื่ออิดี อามินก่อความขัดแย้งกับเพื่อนบ้าน แทนซาเนียจึงจัดการเสียเองท่ามกลางเสียงสนับสนุนจากประเทศต่าง ๆ ทำไม่สิ่งที่แทนซาเนียและรัฐบาลใหม่ของอูกันดาได้รับจึงต่างกันมากมายกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับเวียดนามและ PRK. ทั้ง ๆ ที่พลพตมีประวัติแย่งยิ่งกว่าอิดี อามิน และฝ่ายตะวันตกช่วยกันสร้างภาพที่เลวยิ่งกว่านั้นเข้าไปอีก

คำตอบส่วนหนึ่งอยู่ที่ความประพฤติของ
อดีต อามิน และเขมรแดงต่อมหาอำนาจฝ่าย
ตะวันตก อามินนั้นโหดเหี้ยมผิดมนุษย์ปานใด
ก็รู้กันอยู่ (บ้างสรุปโดยไม่ต้องสำรวจว่าเป็นโรค
จิต) แต่ในเวทีการเมืองระหว่างประเทศเขา
ต่อต้านอเมริกาอย่างหัวชนฝา (ในขณะที่เกลียด
คอมมิวนิสต์ทุกชนิด) ต่อต้านลัทธิเหยียดผิวใน
อัฟริกาใต้รุนแรง ส่วนพลพตนั้น เคยมีความ
ขัดแย้งรุนแรงที่สุดคือกรณีเรือมายาเกซของ
อเมริกานำแฉะที่สกัดหีบแล้วบุกเข้าถล่มน่านน้ำ
กัมพูชา เมื่อพฤษภาคม ๑๙๗๕ หลังจากนั้น
ความเย็นชาต่อเขมรแดงค่อยๆ คลี่คลาย จน
กระทั่งเขมรแดงประกาศศึกกับเวียดนาม จึงหัน
มาเป็นมิตรกับไทย อาเซียน และฝ่ายตะวันตก
มากขึ้น แม้จะยังไม่มีความสัมพันธ์เป็นทางการ
กับสหรัฐอเมริกาก็ตาม สหรัฐอเมริกาและสื่อ-
มวลชนตะวันตกก็เริ่มเปลี่ยนท่าทีต่อระบอบ
พลพตนับจากปี ๑๙๗๗ เป็นต้นมา ดังกล่าวมา
แล้ว เอียงซารีก็เปิดเผยความปรารถนาจะคบหา
กับอเมริกานั้นที่มิตรไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง ในช่วง
หลังปี ๑๙๗๗

คำตอบอีกส่วนหนึ่งอยู่ที่ว่า ใครคือผู้ที่เข้าไป
ไปโค่นล้ม และใครคือผู้ที่ขึ้นมาปกครองใหม่?
สมมติเล่นๆ ว่า ระบอบพลพตถูกโค่นจากทาง
ตะวันตก รัฐบาลใหม่นิยมตะวันตกหรืออย่าง
น้อยก็ไม่ค่อยเป็นมิตรกับเวียดนาม สถานภาพ
ของรัฐบาลใหม่จะไม่เป็นเช่นนั้น ถึงเวลานั้นก็คง
มีแต่นักวิชาการที่เที่ยงตรงคงเส้นคงวาจะคัดค้าน

คงไม่มีมหาอำนาจใดเข้ามาร่วมวงด้วย แต่ก็เป็น
แค่การสมมติ ความจริงที่เกิดขึ้น ก็คือ นับแต่
เขมรแดงหันหน้าเข้าปะทะเวียดนามและแสวง-
หาพันธมิตรกับไทย อาเซียน และจีน ก็หมด
ความจำเป็นเร่งด่วนที่ระบอบพลพตจะถูกแทนที่
โดยกลุ่มที่นิยมตะวันตก ความอ่อนแอไร้สมรรถ-
ภาพของเขมรฝ่ายขวาที่อพยพมาอยู่ชายแดนตั้ง
แต่ปี ๑๙๗๕ ทำให้พวกเขาไม่เคยได้รับการ
อุดหนุนแบบกลุ่มคอนทราสในนิการากัวเลย
ยิ่งหลังจากปี ๑๙๗๗ เป็นต้นมา การอาศัยเขมร
แดงและจีนเป็นตัวแทนคู่กันย่อมทรงอำนาจ
กว่า และชอบธรรมกว่ามากนักในสายตาชาวโลก

คำตอบทั้งสองด้านไม่ได้อยู่บนเกณฑ์สิทธิ
ที่ประชาชนจะตัดสินอนาคตของตนเองเลยแต่
อยู่ที่ผลประโยชน์แห่งชาติของมหาอำนาจทั้งสอง
และฝ่ายตะวันตกซึ่งรวมทั้งไทยและอาเซียน
ความหฤโหดไร้มนุษยธรรมที่ชีวิตชาวกัมพูชา
เผชิญเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ แต่อาจถูกเมินเฉยได้
หากความหฤโหดนั้นไม่ทำให้ผลประโยชน์ของ
ฝ่ายตะวันตกสูญเสียหนัก สำหรับรัฐอธิปไตย
ศตวรรษที่ ๒๐ แล้ว หากผลประโยชน์แห่งชาติ
และมนุษยธรรมเกิดขัดแย้งกัน อย่างแรกมัก
สำคัญกว่าเสมอ

ทั้งหมดที่กล่าวมาในตอนี้ มิใช่การเป็น
กระบอกเสียงแทนชาติใดที่กำลังเป็นวีรบุรุษ
ช่วยชีวิตชาวกัมพูชาไว้อย่างที่เขามักอวดอ้าง
เวียดนามเองก็คำนึงถึงผลประโยชน์ของตนเอง
มากกว่าอย่างอื่น เพราะในทัศนะของเวียดนาม

นั้น เขากลัวการถูกปิดล้อมจากจีนมากกว่าอย่างอื่น สิ่งที่ทำต่อกัมพูชาก็เพื่อความมั่นคงของตนเองเป็นเป้าหมาย ซึ่งพอดีสอดคล้องกับความพยายามของกองกำลังชาวเขมรจำนวนหนึ่งในการโค่นล้มพลพต การเมืองระหว่างประเทศในกรณีกัมพูชาจึงกลายเป็นเรื่องว่า ใครลงมือด้วยวิธีการแบบใดและใครชนะก่อน สิ่งที่เกี่ยวข้องประหม่นผิดพลาดก็คือ คาดการณ์ถึงการรับมือจากเขมรแดงผิดพลาด เพราะไม่มีการต่อสู้ขัดขวางการบุกพนมเปญอย่างสำคัญเลย กองทัพเวียดนามถึงพนมเปญเร็วกว่าที่ฮานอยคาด จนทำอะไรไม่ถูก และไม่คิดว่าเขมรแดงจะได้รับการอ้อมชูจากพันธมิตรในภูมิภาครวดเร็วปานนั้น

ในเมื่อไม่เป็นการกล่าวแก้แทนใคร เท่าที่กล่าวมาถึงเป็นเพียงการตั้งปัญหาต่อหลักการสิทธิกำหนดอนาคตตนเอง ซึ่งควรจะพิจารณาภาวะแวดล้อมของกรณีด้วย ผู้ที่ซื่อตรงจริงจังต่อหลักการนี้ก็ควรตระหนักถึงการที่เหตุการณ์นี้ถูกใช้สำหรับฝ่ายที่เพเลียงพล้ำ และจึงใช้หลักการนี้อย่างมือถือสาปากถือศีล (Hypocrisy) หากไม่เพเลียงพล้ำหรือหากอนาคตเปิดโอกาสอีกฝ่ายนี้เองก็คงตัดสินด้วยสามัญสำนึกใช้ปากพรวด็อ่ยถึงศีล

ต่อปัญหาที่ว่าหลักการนี้ได้รับการยอมรับในสหประชาชาติและประชาคมโลกเพราะถูกต้องตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศนั้น ผู้ที่ไม่ไร้เดียงสาต่อการเมืองระหว่างประเทศก็รู้ว่าทุกประเทศโดยเฉพาะมหาอำนาจจะเคารพ

กฎหมายระหว่างประเทศราบเท่าที่มันไม่ละเมิดผลประโยชน์ของเขาหรือสอดคล้องเป็นประโยชน์ต่อเขา มติสหประชาชาติมิใช่หรือที่สนับสนุนให้อเมริกาส่งทหารไปทำสงครามเกาหลี มติสหประชาชาตินี้เองที่จนกระทั่งปัจจุบันยังถือว่าการเข่นฆ่ายึดครองติมอร์ตะวันออกโดยอินโดนีเซีย มิใช่การรุกรานแต่เป็นปัญหาภายในของอินโดนีเซียเอง มติสหประชาชาติรับรองรัฐบาลใหม่ของเกรนาดาทั้ง ๆ ที่เป็นผลผลิตของ “การเข้าไปฟื้นฟูความสงบเรียบร้อย” โดยมหาอำนาจอันดับหนึ่งกระทำต่อชาวเกาะเล็กกระจิริด ประการสำคัญที่สุด มติสหประชาชาตินี้เองที่รับรองรัฐบาลลอนดอนในสมัยชาปลายปี 1973 และ 1974 ทั้งที่ขณะนั้นรัฐบาลลอนดอนกำลังอ่อนแอแตกเป็นฝ่ายรับ ควบคุมพื้นที่และประชากรส่วนน้อยของกัมพูชามาตั้งแต่หลังความล้มเหลวของยุทธการเจนละ 2 เมื่อธันวาคม 1971²¹ มติสองครั้งนั้นคือการยอมรับสิ่งที่สหรัฐอเมริกากระทำต่อกัมพูชามาแต่ต้นทศวรรษและทำให้กัมพูชาตกอยู่ในโศกนาฏกรรมอย่างวิฤตมาจนกระทั่งปัจจุบัน

หลักการของสหประชาชาติเป็นสิ่งดีอย่างไรไม่มีปัญหา แต่ตราบเท่าที่ยังมีช่องโหว่และรอยต่างมากมายในทางปฏิบัติ มติหนึ่ง ๆ จึงควรนำมาอ้างอิงพิจารณาข้อมูลปัจจัยต่าง ๆ ประกอบด้วย ไม่เช่นนั้นแล้วก็เท่ากับเป็นการปิดหูปิดตาต่อภาวะหน้าไหว้หลังหลอกของประชาคมโลกแห่งนี้

มนุษยธรรมของสิทธิกำหนดอนาคตของตนเอง

สิ่งที่น่าพิจารณาต่อมาก็คือ สมมติว่า เวียดนามเกิดถอนทหารของตนออกไปเวลานี้ สถานการณ์จะเป็นอย่างไร? สี่หนุและซอนซวนน จะมีโอกาสสักแค่ไหนอย่างที่คุณสนับสนุนในค่าย ตะวันตกคาดหวัง

การเลือกตั้งเสรี เป็นทางออกหนึ่งที่เราท่าน ช่วยกันโฆษณาความดีงามของมันด้วยคาดว่าจะ เป็นช่องทางหนึ่งของการจำกัดโอกาสของเขมรแดง แต่การเลือกตั้งเสรีเป็นสิ่งที่สังคมล้าหลัง อย่างกัมพูชา รู้จักขนาดไหน กัมพูชา มีการเลือกตั้งที่กำหนดผลได้ดังสั่งมาแล้วเพียงไม่กี่ครั้ง แทบทุกครั้งเป็นผลจากการประนีประนอมชั่วคราวก่อนการกวาดล้างปรบักษ์ในปีถัดมา²² แม้แต่การเลือกตั้งในปี 1966 ที่เปิดโอกาสแก่ ฝ่ายปฏิวัติออกมาเลือกตั้งในนามพรรคประชาชน ก็ลงเอยด้วยการปราบปรามจับกุมผู้นำฝ่ายปฏิวัติ ที่เป็นสมาชิกในสภาหรือในคณะรัฐบาลเองในปี ถัดมา

ข้อเสนอให้มีการเลือกตั้งเสรีมิได้มาจาก ฝ่ายอาเซียนเท่านั้น เวียดนามก็เสนอเช่นกัน แต่ทั้งสองฝ่ายตั้งเงื่อนไขที่ทำให้กลายเป็นจุดอับ คือ ฝ่ายหนึ่งต้องการให้เวียดนามถอนออกไป ก่อน อีกฝ่ายเสนอให้เลิกการสนับสนุนเขมร 3 ฝ่ายเสียก่อน และล่าสุดลดข้อเรียกร้องลงมา เป็นเพียงว่าให้ขจัดบทบาทของผู้นำเขมรแดงคือ

พลพต เอียงซารี ไม่ว่าจะตกลงอย่างไรกับอนาคต ก็ตาม

หากพิจารณาจากเชื้อชาติแล้วผู้นำเขมรแดงควรมีสติธิ เวียดนามต่างหากควรออกไป ก่อน แต่จากที่กล่าวมาทั้งหมด เชื้อชาติมิได้ เป็นหลักประกันว่าจะโหดร้ายต่อประชาชนน้อยกว่าหรือประชาชนจะรักมากกว่า กรณี 6 ตุลา และการเกิดมีผู้ลี้ภัยทางการเมืองอยู่ทั่วโลก เช่น ชาวขิลีในสเปนก็บ่งบอกชัดว่า ทุกคนรักมาตุภูมิ แต่การกดขี่ทารุณของผู้นำในบ้านเกิดบางครั้งก็ สุดจะทนได้

การเลือกตั้งเสรีโดยให้เวียดนามออกไป ก่อนดูจะเป็นข้อเสนอที่ชอบธรรมในทางหลักการ แต่หากคิดง่าย ๆ เพียงหลักการลอย ๆ ผลของมันอาจจะเป็น สงครามกลางเมืองอีกยกใหญ่ ชีวิตมนุษย์และภาวะปกติสุขอาจตกเป็นเหยื่อ บุษายัญเพื่อความศักดิ์สิทธิ์ของหลักการอภิปไตย แห่งชาติและสิทธิกำหนดอนาคตตนเองที่ฝ่าย ตะวันตกและเราท่านยึดเยียดให้ด้วยเจตนาต่าง ๆ กัน สมมติว่าเกิดการฉ้อโกงเช่นนั้น ผู้เจตนาดีอาจ สลดหดหู่กับความไร้ประสิทธิภาพของผู้นำเขมร ฝ่ายต่าง ๆ ผู้เจตนาแอบแฝงอาจพึงพอใจกับ สงครามกลางเมืองนั้น เพราะก็ยังสอดคล้องต่อ ผลประโยชน์ของตนที่จะทำให้ประเทศหลังการ ปฏิวัติตั้งอยู่เปลี่ยนที่สุด

อีกครั้งที่หลักการลอย ๆ ไม่สามารถชี้ขาด สิ่งที่ดีควรจะเป็นอย่างง่าย ๆ อีกครั้งที่ผลต่อมนุษย-

ธรรมและสันติไม่อาจสอดคล้องกับหลักการที่มุ่งหมายเพื่อสันติและมนุษยธรรม

ความมุ่งหมายเบื้องหลังหลักการกัลลิตี

ทุกวันนี้เป็นที่รับรู้โดยทั่วไปว่า เขมรแดงมีความเข้มแข็งทางทหารมากที่สุดกว่าฝ่ายอื่นของชาวกัมพูชาเอง ข้อเรียกร้องให้เวียดนามออกไปแล้วเปิดการเลือกตั้งจะไม่กลายเป็นสงครามกลางเมือง และจะนำสันติสุขกลับคืนมาก็ต่อเมื่อทางหนึ่งคือชาวเขมรไม่ได้เกลียดชังพลพตอย่าง Vickery หรือ Kiernan เสนออีกทางหนึ่งก็คือ ฝ่ายตะวันตกที่ปรารถนาจะเห็นสีหนุหรือซอนซานกลับเข้าปกครองแทน คงต้องทำงานหนักกับเขมรแดงเสียก่อน ซึ่งหมายถึงต้องทำงานหนักกับจีนด้วย

จุดอับของทางออกต่อปัญหา กัมพูชา จึงมิได้อยู่ที่เวียดนามเพียงอย่างเดียว แต่อยู่ที่การจัดการกับเขมรแดงและจีนด้วย หากจะให้ความปรารถนาอันดับหนึ่งนี้บรรลุผล แต่ทว่าอาจมีความปรารถนาอันดับสองที่บางฝ่ายอาจพอใจกับการเกิดสงครามกลางเมืองอีกก็เป็นได้ อย่างไรก็ตาม กัดทั้งหมดนี้เป็นเรื่องสมมติ คาดคะเน และอนาคต

สำหรับปัจจุบัน ชื่อนักคิดมาก ๆ ก็คือจุดอับเหล่านี้เป็นปัญหาขบไม่แตกสำหรับผู้ที่บริสุทธิ์ใจและเจตนาดี แต่จุดอับทั้งหลายในปัจจุบันอาจไม่ใช่ปัญหานั้นสำหรับผู้ที่มีหัวใจให้จุดอับดำรงอยู่นาน ๆ ความพยายามหาทางออก

เป็นเพียงการแสดงออกทางภาพพจน์ โดยมิได้มุ่งหวังจะพบทางออกอย่างจริง ๆ จัง ๆ เราน่าจะลองมา “คิดมาก” ในเรื่องนั้นกันสักหน่อย

ฝ่ายตะวันตกโดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา รวมทั้งมาเลเซีย อินโดนีเซีย ไม่ช่วยเขมรแดงเลยทั้ง ๆ ที่รู้ว่าโดยลำพังสีหนุและเขมรเสรีไม่มีทางเอาชนะเวียดนามและอ่อนแอกว่าเขมรแดงซ้ำไม่เห็นว่าแว่วว่ากองกำลังของสีหนุและเขมรเสรีจะเพิ่มขีดความสามารถถึงขนาดเป็นฝ่ายควบคุมสถานการณ์ได้หากเวียดนามถอนออกไป แต่ทุกฝ่ายรวมทั้งจีนก็รู้ว่าโดยลำพังเขมรแดงก็ไม่มีความสามารถเอาชนะเวียดนามได้ ในขณะที่ก็ไม่ถูกปราบราบคาบง่าย ๆ เช่นกัน ซ้ำทุกฝ่ายยกเว้นจีนก็ไม่อยากเห็นเขมรแดงเข้าแทนที่หากเวียดนามถอนออกไป

การหนุนช่วยเขมร 3 ฝ่ายอย่างจำกัดและเลือกสรรผู้รับของฝ่ายตะวันตก อาเซียน และจีนมุ่งหมายให้เขมร 3 ฝ่ายหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งชนะเวียดนามจริงสักแค่ไหน

หรือความมุ่งหมายมีเพียงเพื่อ “เลี้ยงชีพ” สงครามเอาไว้ ไม่ให้ทั้งเวียดนามและกัมพูชาเข้มแข็งพอในการพัฒนาประเทศของตน ถ้าเช่นนั้น การไม่ทำให้เกิดสันติภาพอย่างจริง ๆ จัง ๆ ก็เป็นไปเพื่อความมุ่งหมายที่กล่าวมาข้างต้น คือเป็นรูปแบบหนึ่งของการปิดล้อมที่มหาอำนาจค่ายตะวันตกกระทำต่อประเทศหลังการปฏิวัติเพียงแต่หมกตาดำมีเงินเข้ามาเป็นตัวหนุนดูแลผลประโยชน์ด้วยความหวาดกลัวภัยเวียดนาม

ทางด้านใต้ของตน ในการประชุมนานาชาติ ว่าด้วยปัญหาแกมพูชาเมื่อปี 1981 อาเซียนเคย เสนอปลดอาวุธเขมรแดงเพื่อหาทางออกอื่น แต่ ข้อเสนอนี้ถูกปฏิเสธโดยจีนและอเมริกา เร็วๆ นี้ มีการเสนออีก แต่จีนคัดค้าน²³

ถ้าเป็นเช่นนั้น จุดอับก็มีใช้ปัญหา เพราะ การเกิดจุดอับจะช่วยทำให้สันติภาพเป็นสิ่งสุด- เอี่ยมต่อไป สงครามจะเป็นสิ่งบั่นทอนความ มั่นคงของอินโดจีนต่อไป แต่สำหรับประเทศไทย ด้วยความรักเอกราชของชาติ เราเสียสละนักรบ และพลเรือนเพื่อสนองความมุ่งหมายแก่ใครและ อย่างไร เป็นเรื่องควรพิจารณาอย่างหนัก

การรุกรานชายแดนโดยทหารเวียดนามนั้น เป็นที่รู้กันว่าไม่สามารถทำอันตรายต่อไทยขนาด หนักได้ แต่การรุกรานนั้นเกิดจากการที่เขมร 3 ฝ่าย อาศัยชายแดนไทย-แกมพูชาเป็นฐานปฏิบัติการ ของตน อีกทั้งบทบาทของไทยต่อเขมร 3 ฝ่าย ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดแก่ชาวโลกโดยทั่วไปแล้ว (อาจจะยกเว้นเฉพาะแก่ชาวไทยในเมืองไทยนี้ เอง) ดังที่ Vickery ได้บรรยายไว้ในบทส่งท้าย ของเขา จึงน่าจะมีทางออกที่เป็นประโยชน์ต่อ ชาติ สันติภาพ และรักษาชีวิตของคนไทยไว้ได้ และด้วยการเล็งการณ์ไกลไว้ให้มาก

รัฐบุรุษของไทย ดร. ปรีดี พนมยงค์ เคย กล่าวเตือนสติแก่ชาวไทยต่อบัญหากัมพูชาไว้ อย่างน่าฟังมาก ท่านได้ชี้ให้เห็นว่าเวียดนามไม่ มีทั้งเจตนาและความเป็นไปได้ที่จะทำอันตราย

ต่อไทยในขณะนี้ แต่เราต้องระมัดระวังอย่าทำ ตัวเป็นตัวแทนสนองกลยุทธ์ของมหาอำนาจฝ่าย ใดเพราะจุดมุ่งหมายของมหาอำนาจต่ออินโดจีน นั้นเป็นแบบหนึ่ง ผลประโยชน์ของเขาเป็น แบบหนึ่ง ที่เราไม่ควรเข้าไปสนองรับ²⁴ สิ่ง ที่ เราได้รับอาจมีแต่ความเกลียดชังหวาดระแวงต่อ กันอย่างฝังแน่นระหว่างประเทศในภูมิภาคเดียว กัน ซึ่งไม่เห็นประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ อนาคตที่คุ้มค่าเลย

ความพยายามเพื่อสันติภาพในภูมิภาค

เมื่อปี พ.ศ. 2479 ภายใต้ระบอบใหม่ของ คณะราษฎร สำนักงานโฆษณาการได้พิมพ์ หนังสือให้ความรู้แก่ประชาชนไทยหลายหมื่น ฉบับชื่อว่า "คู่มือพลเมือง" ตอนหนึ่งของหนังสือ ดังกล่าว แสดงจุดยืนหลักการของนโยบายต่างประเทศของสยามระบอบใหม่ไว้ว่า

"พลเมืองสยามทุกคนมีหน้าที่ต้องรัก ชาติไทย แต่การรักชาติมิใช่หมาย- ความว่าให้เกลียดชังชาติอื่นด้วย... ในฐานะที่เราเกิดมาเป็นมนุษย์คนหนึ่ง เราควรต้องมีความรัก ความเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์เสมอ ถึงแม้เขา จะมีใช้เป็นคนชาติเดียวกับเรากก็ตาม... ถ้าหากมนุษย์ทั้งโลกรู้จักรักแต่ชาติ ของตัวและเกลียดชังชาติอื่นแล้ว โลก เรานี้ก็จะหาความสุขไม่ได้... นี้ คือมนุษยธรรมซึ่งเป็นของคู่กับความ รักชาติ"²⁵

สันติภาพและมนุษยธรรมเป็นคำคุณศัพท์ที่อาจไม่ค่อยมีค่าในสายตาผู้ที่เห็นชีวิตชาวกัมพูชาเป็นผักปลา จะทำยังไงก็ได้เพื่อผลประโยชน์แห่งชาติของตน (ทั้ง 2 ฝ่าย) ไม่ว่าข้อมูลต่าง ๆ จะยังเป็นที่น่าสงสัยขนาดไหนก็ตาม การฆ่าล้างชีวิตยังดำเนินอยู่อย่างน่าสงสัยว่าใครกันแน่ที่พอใจกับจุดจบและสงครามยืดเยื้อ

อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่งที่น่าจะเป็นที่ยอมรับกันได้ก็คือ เป็นไปได้สูงมากที่ชาวเขมรส่วนข้างมาก ไม่ต้องการทั้งเวียดนามและเขมรแดง (ส่วนจะเกลียดใครมากกว่ายังเป็นเรื่องน่าสงสัย) บนข้อประเมินที่เป็นไปได้มากนี้ Ben Kiernan จึงลองเสนอทางออกแก่จุดจบในปัจจุบัน ซึ่งควรพิจารณาอย่างยิ่ง²⁶

เขาพยายามสำรวจเจตนาและข้อเสนอกับแสดงออกมาของฝ่ายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหากัมพูชา เพื่อสำรวจจุดร่วมและข้อต่างเพื่อหาความเป็นไปได้ของการหาข้อเสนอก่อนเพื่อทางออกเริ่มที่เวียดนาม Kiernan เห็นว่าสิ่งที่เวียดนามหวาดกลัวที่สุดคือจีน แต่เวียดนามได้พิสูจน์ว่าตนพอจะรับมือการรุกรานจากเหนือโดยตรงจากจีนไว้ได้พอสมควร ฉะนั้นเวียดนามน่าจะพอใจที่จะให้การรบในกัมพูชายุติลงเพื่อตนจะได้รับศึกข้างเดียว ข้ออ้างว่าตนจะถอนทหารต่อเมื่อจีนเลิกบีบบังคับทางด้านเหนือ นั้น น่าจะเป็นข้อต่อรองที่เวียดนามผ่อนปรนได้หากมีการเจรจาอย่างจริงจัง ในการเดินทางทั่วราชอาณาจักร และออสเตรเลีย เมื่อเดือนมีนาคม 1984 เหงียน-

โกธัค ลดการกล่าวถึงการคุกคามของจีนทางชายแดนด้านเหนือลงเป็นเพียงข้อรอง แล้วยกปัญหาการดำรงอยู่ของพลพตเป็นปัญหาใหญ่กว่า เขากล่าวว่า “ถ้าหากเราจัดพลพตได้ เราสามารถคุยกันต่อไป” เขายังเสนอให้มีการเจรจาใน 6 ประเด็น โดยยก 2 ประเด็นสำคัญไว้อันดับต้น คือ

1. การถอนทหารเวียดนามออกจากกัมพูชา
2. การขจัดพลพตและพวกออกไปจากการตกลงใด ๆ ทางการเมือง
3. เสนอให้สร้างเขตปลอดภัยขึ้นตรงชายแดนไทย-กัมพูชา
4. ความมั่นคงปลอดภัยตามชายแดนไทย-กัมพูชา รวมทั้งชายแดนจีน-เวียดนาม ลาว-ไทย
5. สิทธิกำหนดอนาคตตนเองโดยการเลือกตั้งเสรี แต่ไม่มีพลพตและพวก
6. การอำนวยความสะดวกและประกันข้อเสนอล้างต้นโดยนานาชาติ

ทางด้านอาเซียน ความปรารถนาสูงสุดคือ การถอนทหารเวียดนามออกไป แล้วอาจให้มีการเลือกตั้งหรือแบ่งสรรอำนาจในระหว่างเขมร 4 ฝ่าย ความปรารถนาต่อมาคือ ไม่อยากให้พลพตเข้าไปมีอำนาจแทน ข้อแตกต่างจากเวียดนามจึงมีอยู่เพียงจะจัดการกับพลพตและพวกอย่างไรในขณะนี้ อาเซียนเอง โดยเฉพาะ

ไทย ยังเห็นว่าปัญหาจีน-เวียดนามเป็นคนละเรื่องกันกับเรื่องกัมพูชา ในขณะที่อินโดนีเซียและมาเลเซียอาจไม่คิดเช่นนั้น อย่างไรก็ตามเรื่องนี้ถูกกลดลงเป็นข้อรอร์ดังกล่าวมาแล้ว หมายกต่อรอร์ดสำคัญที่สุดเวลานี้คือ พลพตและพวกอาเซียนเองเคยเสนอปลดอาวุธดช่วยเหลือเขมรแดงแต่จีนและอเมริกาขัดขวางไว้ ส่วนข้อเสนออื่น ๆ ของเวียดนามซึ่งคงไม่เป็นที่ยอมรับของไทย น่าจะยังอยู่ในวิสัยที่จะเจรจาดต่อรอร์ดกันได้

ทางด้านจีน จีนเองนั้นแหละที่ต้องการทงให้เวียดนามออกไปแล้วให้พลพตหรืออย่างน้อยก็รัฐบาลที่เอียงข้างจีนเกิดขึ้นในกัมพูชา ซึ่งสองอย่างนี้ไปด้วยกันไม่ได้ในสายตาเวียดนามและอาจรวมทงอาเซียนด้วย พร้อม ๆ กันจีนก็คงไม่กล้าพอที่จะแตกหักกับอาเซียน หากอาเซียนตกลงใจดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งที่จีนไม่พอใจเต็มทีนักเพราะจีนคงไม่แลกความสัมพันธ์อันดีกับอาเซียนกับการอุมพลพตเอาไว้ตลอดไป

Kiernan สรุปลงอย่างน่าคิดว่า จนถึงขณะนี้เฉพาะอาเซียนและเวียดนามมีความสอดคล้องกันมากทีเดียว ในขณะที่ทงคุมมีความสอดคล้องกับจีนน้อยกว่า ความพยายามของออสเตรเลียก็ดี หรือข้อเสนอจากอาเซียนให้มีการเจรจากันในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเป็นความก้าวหน้าทีพึงต้อนรับ แต่เท่าที่ผ่านมายุบสรรคกลับอยู่ที่จีนและเขมรแดง²⁷

ทางออกที่น่าจะพอเป็นไปได้ระหว่างเวียดนามและอาเซียนจึงอยู่ที่ตกลงกันเรื่องการถอนทหารออกจากกัมพูชาโดยแลกเปลี่ยนกับการจัดบทบาทของพลพตและพวกออกไป (ส่วนเรื่องอื่น ๆ น่าจะเป็นหัวข้อที่ค่อยตกลงกันภายใต้หัวข้อแลกเปลี่ยนข้างต้น) หากสามารถบรรลุข้อนี้ได้หมายถึงการให้เวียดนามถอนตัวออกไปปล่อยให้เขมรฝ่ายที่เหลือตกลงปัญหาอำนาจทางการเมืองกัน โดยต่างมีกำลังทหารพอสมควรสนั่นสนมเนื้อกัน และทุกฝ่ายก็ไม่ต้องหว่นเกรงภัยคุกคามของเขมรแดง อาเซียนก็ไม่ต้องเกรงภัยเวียดนามและกัมพูชาก็ไม่เป็นตัวแทนจีนในการคุกคามเวียดนาม ผู้เสียหายจะมีเพียงจีนซึ่งอาเซียนควรกล้าหาญที่จะทำให้อินจันจำต้องยอมรับและรับตัวพลพตกับพวกไปลี้ภัยในจีนเสียเลย

ข้อเสนอของ Kiernan อาจเป็นการมองโลกในแง่ดีสักหน่อย ปัญหาของข้อเสนอของเขาก็คือ อันที่จริงแล้วไม่ใช่สิ่งใหม่เอี่ยมแต่อย่างใด เขาเพียงแต่พยายามชี้ให้เห็นความคลี่คลายของจุดหนักจุดรอง ข้อเหมือนและข้อต่าง และปรารภนาจะเห็นการสร้างสรรคโอกาสแก่การเจรจาดจากทุกฝ่าย ปัญหาข้อต่อมาคือ เขาเองพยายามเสนอให้อาเซียนและเวียดนามหาทางออกกันโดยไม่เดินตามความมุ่งหมายของมหาอำนาจใด ๆ ลำพังทง 2 ฝ่ายมีจุดร่วมกันมาก แต่ผลประโยชน์ของมหาอำนาจทุกฝ่ายต่างหากที่มาทำให้เรื่องราวแก้มืดตก แต่ Kiernan เองจะแกล้งทำไม่รู้ไม่ไ้ได้ว่า ทงอาเซียนและเวียดนาม

สามารถจะตัดสินใจโดยปราศจากอิทธิพลของมหาอำนาจได้สักแค่ไหน

อย่างไรก็ตาม ความปรารถนาของเขาที่จะเห็นอาเซียนและเวียดนามจัดการปัญหาตนเองก็เป็นสิ่งน่าพิจารณา ความพยายามของอาเซียนล่าสุดที่เรียกว่า การเจรจาข้าง ๆ ห้องกันก็เป็นสัญญาณที่ควรต้อนรับ สิ่งสำคัญจากข้อเสนอของ Kiernan ก็คือความเป็นไปได้ที่จะแลกกันระหว่างการถอนทหารกับการเลิกหนุนพลพตมิใช่การถือเอาอย่างหนึ่งเป็นเงื่อนไขของอีกอย่างหนึ่งดังที่เคยเป็นมา สิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงคือการตั้งเงื่อนไขหรือแถมไม่เข้าทำขึ้นมาเพื่อให้การเจรจาเป็นหมัน

ข้อเสนอของนักวิชาการไทยบางท่านในช่วงต้นปี 2528 ที่ผ่านมาแล้วก็คล้ายคลึงกับข้อเสนอนี้ เช่น ข้อเสนอของ ม.ร.ว. สุขุมพันธุ์ บริพัตร ที่ให้เปลี่ยนท่าที่ที่เคยหนุนเขมรแดงเสียเป็นต้น นักวิชาการไทยบางท่านยังเห็นว่า ควรเป็นมิตรกันทางการเมือง แล้วอาศัยเศรษฐกิจการค้าเป็นเครื่องมือต่อรองผลประโยชน์แทน เพราะไทยจะได้เปรียบอินโดจีนทุกประเทศในข้อนี้ ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อเราเองด้วย

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการส่วนข้า่มากที่สนใจปัญหานี้คงจะยังยืนยันกรานท่าที่เดิม ซึ่งบทความนี้พยายามโต้แย้งในหลายๆ ประเด็น

สันติภาพ : ผลประโยชน์และมนุษยธรรมเพื่ออนาคต

ประเทศไทยในฐานะหน้าด่านของความขัดแย้ง ย่อมมีผลประโยชน์ของชาติต้องรักษา เราผ่านหัวเลี้ยวหัวต่อของการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่น่าหวาดเสียวมาหลายครั้ง นับแต่สมัยรัชกาลที่ 4 และ 5 ครั้งต่อมาคือคราวสงครามโลกครั้งที่สองที่ทุกฝ่ายอ้างความรักเอกราชแต่ดำเนินนโยบายคนละขั้ว²⁸ ประเทศไทยเสี่ยงกับการตกอยู่ในฐานะผู้แพ้สงครามที่จะต้องถูกประเทศอื่นเข้าอารักขา แต่ก็รอดมาได้ด้วยความสามารถของผู้นำยุคหลังสงคราม เราเคยเป็นปฏิปักษ์กับจีนอย่างรุนแรง จนคนรุ่นนี้อาจนึกภาพไม่ออก แต่ในที่สุดกลับตัวหัน ภายหลังจากที่อเมริกาพลิกนโยบายต่อจีน โดยไม่บอกใครล่วงหน้าในปี 1972

10-20 ปีหลังมานี้เอง ในสมัยสงครามอินโดจีนทศวรรษ 1960-70 ไทยมุ่งหมายรักษาผลประโยชน์แห่งชาติด้วยการส่งทหารเข้าไปช่วยอเมริการบในเวียดนาม มีส่วนในการรัฐประหารในลาว ส่งทหารรับจ้างเข้าไปช่วยลาว ฝ่ายขวารบกับฝ่ายคอมมิวนิสต์ และยอมให้สหรัฐอเมริกาตั้งฐานทัพในดินแดนไทย 7 แห่งเป็นฐานบินส่ง B.52 ไปทิ้งระเบิดในเวียดนาม และกัมพูชา และส่งอาวุธมหาศาลเข้าไปเช่นฆ่าทำลายชาวอินโดจีนทั้ง 3 ประเทศ

ทุกวันนี้เราสร้างภาพเวียดนามจนผู้คนเกลียดชังไปทั่วประเทศ และทำให้ประเทศไทย

เป็นผู้ถูกต้องน่าเห็นใจในสายตาชาวโลก แต่เราคงจะทำเป็นลืมอดีตที่ผ่านมาไม่นานนักไม่ได้ เราจะอวดอ้างความถูกต้องมาตลอด แล้วโยนความเลวทรามต่ำช้าไปให้เวียดนามหมดไม่ได้ ปัญหาเกิดขึ้นมาก่อนหน้าเวียดนามบุกกัมพูชานานนัก และจะปฏิเสธด้วยการบอกว่าเป็นเรื่องเก่าที่ไม่เกี่ยวข้องกันย่อมไม่ได้ หากคนไทยยังเกลียดชังพม่าเป็นอันดับต้น ๆ จะให้คนที่เขาถูกเรามีส่วนในการทำร้ายเขามาสด ๆ ร้อน ๆ ไม่ก็สิบปีมานี้ ลืมง่าย ๆ สลัดทิ้งความขัดแย้งและระแวงกันก็คงจะยากมากเช่นกัน จะเลือกทางที่ทำให้ความหวาดกลัวและระแวงกันฝังรากลึกไปเรื่อย ๆ สู้อุบลหรือจะหาทางปลุกสันติภาพและมนุษยธรรมก็เลือกเอา

สงครามคราวที่แล้วกับที่ดำเนินอยู่มีความเกี่ยวพันกัน สิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันเป็นอีกรูปหนึ่งอีกระยะหนึ่งของความมุ่งหมายเดิม มหาอำนาจฉวยโอกาสจากความขัดแย้งระหว่างกัมพูชาและเวียดนามแล้วชักนำให้ไทยเข้าไปมีส่วนดำเนินการด้วย ความแตกต่างอยู่ที่เวลา สถานที่ การให้เหตุผล ข้ออ้าง และคำอธิบายที่น่าฟังขึ้นเท่านั้นเอง

ขณะนี้มีความตระหนักเพียงใดว่าเราอาจกำลังสร้างปัญหาที่อนาคตต้องมาพลิกตัวกลับกันอีก ทุกวันนี้เริ่มมีเสียงเรียกร้องให้สหรัฐอเมริกา กลับมามีบทบาทอีก ดำเนินสหรัฐอเมริกาที่ไม่กล้าโดดลงมาในภูมิภาค แต่ใครเล่าจะตกเป็นเหยื่อ

ยกต่อไปของอเมริกายุคหลังสงคราม อเมริกายุคเห็นความยุ่งยากเป็นสงครามอันทรงเกียรติ

“ผลประโยชน์แห่งชาติ” กลายเป็นความมุ่งหมายสูงสุดและเกณฑ์ทางศีลธรรมไปในตัว ในยุคสมัยที่มนุษย์บูชาความศักดิ์สิทธิ์ของชาติของตน การแสวงหาผลประโยชน์แก่ชาติของตนจึงกลายเป็นเรื่องไม่พึงสงสัยใด ๆ และบ่อยครั้งที่ประโยชน์ของชาติตนละเมิดหลักการมนุษยธรรมต่อผู้อื่น

เราท่านคงปฏิเสธไม่ได้แล้วว่า เข้าไปมีส่วนต่ออนาคตของอินโดจีนและของเราเอง ฉะนั้น เสียงของเราท่านย่อมมีความสำคัญต่อผู้กำหนดนโยบายของรัฐ หรือหากยังไม่ม่มีก็เป็นไปได้ที่จะช่วยกันสร้างให้มีความสำคัญมากขึ้น เราจะปล่อยให้อนาคตของเราและชะตากรรมของเพื่อนมนุษย์เป็นเหยื่อสังเวความคับแคบทางความคิดไปอีกนานสักเท่าใด

ผลประโยชน์ของชาติเราที่เราปรารถนา จะต้องมิใช่ได้มาด้วยการรังแกบีบบังคับเพื่อนมนุษย์ เอาชีวิตของเผ่าพันธุ์หนึ่งเป็นหมากก่อความเคียดแค้นระหว่างประชาชาติต่าง ๆ ต่อกันไม่รู้จบ ช้ายังช่วยกันสร้างมายาภาพ ร้องรับความคับแคบเช่นนั้น ผลประโยชน์ของชาติที่เราพึงปรารถนา คือ สันติภาพ แต่ต้องมิใช่สันติภาพเฉพาะของเรา โดนผลึกความเดือดร้อนรุนแรงไปให้แก่ผู้อื่น เพราะสันติภาพของเราในภาวะขณะนี้จะได้ได้ด้วยสันติภาพของทั้งภูมิภาคเป็นพื้นฐานและจึงเป็น สันติภาพที่มั่นคง

กว่า ควรยุติความพยายามปิดล้อมรังแกประเทศ
หลังการปฏิวัติไม่ว่าโดยลับหรือเปิดเผย ควร
แสวงหาการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขระหว่าง
ประเทศที่มีระบอบเศรษฐกิจและการเมืองต่าง
กันอย่างจริงจัง

ช่วยกันสร้างสันติภาพบนรากฐานมนุษย
ธรรม เพื่อประชาชนไทย ลาว กัมพูชาและ
เวียดนามจะได้อยู่ร่วมกันฉันท์มิตร และเพื่อจะ
ได้เห็นความสดชื่นบนใบหน้าของเด็กและหนุ่ม
สาวชาวกัมพูชา เผ่าพันธุ์ที่น่าสงสารที่สุด ■

เชิงอรรถ

1 หากไม่นับ น.ส.พ. ที่มีกะหือหวาอยู่เป็นปกติ ก็ขอให้ดู *มติชน* ในช่วงที่เวียดนามบุกทำลายฐาน
ที่มั่นของเขมรเสรีและเขมรแดงแตก เมื่อรากลางมกราคม-กุมภาพันธ์ 2528 ในบทความหลายบท, ข้อเขียน
ของ “ปึงปอง” บางชิ้นและคอลัมน์ “หญิงเล็ก”

2 ดบพิจารณาหนังสือเกี่ยวกับสงครามอินโดจีนปัจจุบัน โดย สมศักดิ์ เจียมธีรสกุล ใน *วารสาร
ธรรมศาสตร์*, ปีที่ 10, ฉบับที่ 2, มิถุนายน 2524, น. 127-136. โดยเฉพาะหน้า 128 ได้แบ่งงานเขียน
ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ 4 ปีหลังการวิจารณ์คราวนั้น ยังมีหนังสือออกมาใหม่บ้าง แต่ไม่มากนัก แต่หาก
พิจารณาจากปัจจุบันคงจะต้องจัดแบ่งกลุ่มเสียใหม่เป็นแน่เพราะทุกกลุ่มมีทัศนะเปลี่ยนแปลงไปบ้าง สิ่งที่ควร
บันทึกก็คือ ข่าวสารของทางการหรือกลไกโฆษณาของรัฐมีทัศนะและข้อเสนอใกล้เคียงกับกลุ่มแรกมากขึ้น ใน
ขณะที่กลุ่มสองมีผลงานออกมามากน้อยมากและมักเป็นเชิงข้อวิจารณ์ตามนิตยสารบางฉบับเท่านั้น

3 คำสัมภาษณ์ของ ดร.เขิ่น ธีรวิทย์, *มติชน*, 8 เมษายน 2528, หน้า 2.

4 นอกจากนั้น ความเป็นชาวต่างประเทศก็ได้ลดทอนความน่าเชื่อถือเสมอไป ดังเช่นการที่สถาบัน
เอเชียเป็นผู้จัดแปลและพิมพ์ผลงานของ Stephen Heder ซึ่งกลายเป็นงานที่ค่อนข้างมีคุณภาพที่สุดเกี่ยวกับ
ปัญหาแกมพูชาในโลกภาษาไทยขณะนั้นเพราะความเป็น “วิชาการ” ของการวิจัยและอาจจะเพราะความเป็น “ฝรั่ง”
ด้วยซ้ำไป

5 ตัวอย่างความใกล้เคียงเหมือนไกล และผลจากอดีตที่ทำให้มีอคติต่อมานับร้อยๆ ปีก็คือภาพจินตภาพ
เข้าใจต่อพม่า งานวิจัยชิ้นหนึ่งสะท้อนว่าความไม่ไว้วางใจพม่าอย่างสูงยังคงดำรงอยู่ ดู Likhit Dhiravekin,
Nationalism and The State in Thailand., 1985.

6 Micheal Vickery เป็นนักประวัติศาสตร์ชาวอเมริกัน เชี่ยวชาญเรื่องเขมรโดยเฉพาะ เขาเริ่มจาก
ความสนใจกัมพูชาสมัยใหม่ในระยะที่เข้าไปเป็นอาสาสมัครทำงานในกัมพูชาระหว่างปี 1960-64 ทำงานในลาว
และไทยระหว่าง 1964-67 และ 70-72 ซึ่งทำให้มีโอกาเข้าไปในกัมพูชาบ่อยครั้งและในปี 1974
เขาก็เข้าไปพักในกัมพูชาอีกเป็นเวลานาน ๆ ความสนใจหลักให้เขาย้ายไปศึกษาอดีตของกัมพูชาจนถึง
ศตวรรษที่ 14-16 เขายังศึกษาเกี่ยวกับอดีตของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยรวม และมีงานเขียนเกี่ยวกับ
กับไตรภูมิพระร่วง ญาณิโธ สุโขทัย อยุธยา หลายชิ้น เขาทำงานมีชีวิตใกล้ชิดกับกัมพูชาถึง 10 กว่าปี
ก่อน 1975 และได้เข้าไปทำการวิจัยอีกเป็นเวลา 3 สัปดาห์ในปี 1981 เขาหันมาสนใจกัมพูชาปัจจุบัน
อีกตั้งแต่วินิจฉัยปี 1977 และการเข้าไปในกัมพูชาคราวหลังก็เพื่อทำการวิจัยเรื่องใหม่ โดยเฉพาะ Vickery
มีภรรยาเป็นชาวเขมร อ่าน พูด เขียนภาษาเขมรได้ มีความรู้ภาษาเขมรโบราณพอจะถกเถียงเรื่องจารึก

ภาษาเขมรก็ได้ เขายังรู้ภาษาไทยดีพอจนศึกษาตำนานและศิลาจารึกของไทยได้ รวมทั้งเป็นผู้ค้นพบพระราชพงศาวดารของไทยฉบับหนึ่งด้วย ฉะนั้น ข้อมูลของเขาจึงไม่ต้องผ่านล่าม ไม่เคยปรากฏว่า Vickery มีแนวความคิดนิยมฝ่ายซ้ายหรือสังคมนิยมเลย

7 Ben Kiernan มีผลงานหลายเล่มเกี่ยวกับเขมรทั้งก่อนและหลัง 1975 เขาเป็นคนแรก ๆ ที่ศึกษาวิจัยจริงจังเกี่ยวกับกัมพูชาหลัง 1978 และเห็นว่าโลกยังเข้าใจผิดอยู่มากเกี่ยวกับกัมพูชาปัจจุบันและเวียตนาม

8 งานที่ทรงอิทธิพลมากที่สุดต่อผู้อ่านในโลกตะวันตกเป็นของ J. Baron and A. Paul, *Murder of a Gentle Land*, Reader Digest Press, New York, 1977. ซึ่งบุกเบิกสร้างภาพกัมพูชายุคคอมมิวนิสต์ครองใจหน้าปกไว้ Vickery วิจารณ์งานชิ้นนี้และอื่น ๆ ที่เขาได้รับต่อ ๆ มาอย่างรุนแรงตลอดเล่ม

9 เขายกตัวอย่างว่า เด็กคนหนึ่งตกลงไปในบ่อน้ำกลายเป็นเรื่องที่มีมวลชนติดตามใจจดใจจ่อและแพร่ภาพไปทั่วโลก ในขณะที่คนอีกนับพัน ๆ ล้านชีวิตแก่สงครามและความอดอยากอยู่โดยล้อมวลชนให้ความสนใจเป็นเพียงแค่ “ข่าวประจำวัน” ธรรมดา ๆ ชิ้นหนึ่ง

10 George C. Hilderbrand and Gareth Porter, *Cambodia : Starvation and Revolution*, เรืองยศ จันทรศิริ-แปล, 2521, หน้า 153-157. ข้อเขียนชิ้นนี้ตอบโต้ข้อกล่าวหาที่ว่าเขมรแดงโหดร้ายที่อพยพคนจากพนมเปญไปปฏิบัติได้ในปี 1975 โดยชี้ให้เห็นภาวะความอดอยาก ในบทที่ 3 จึงเน้นให้เห็นความสำเร็จของเขมรแดงในการปฏิบัติเกษตรกรรม ดังนั้นภาพของการเกษตรก่อนการปฏิวัติจึงอาจดูแย่เกินจริงไปบ้าง อย่างไรก็ตามข้อมูลที่ยกมาสรุปไว้นี้เขาอ้างตัวเลขและแหล่งที่มาไว้ด้วย

11 William Shawcross, *Sideshow 1977*, Shawcross พยายามบรรยายอดีตของเขมรอย่างหยาบ ๆ ให้ภาพของสังคมนิยมเขมรก่อนฝรั่งเศสเข้ามาอย่างน่าพิศมัย แต่การเล่าเรื่องราวลงเรื่อย ๆ และเล่าเรื่องที่สุดโดยอเมริกาซึ่งเป็นใจความของหนังสือ เมื่อคิดในสายตาของเขาจะสยดสตกว่าของ Vickery มากแต่ความล้าหลังเป็นข้อสรุปที่ตรงกัน เขาอ้างถึงรายงานฉบับหนึ่งของกระทรวงกลาโหมอเมริกันกล่าวถึงชาวเขมรว่า “ชาวเขมรเป็นคนที่น่าอนซอนง่าย ไม่ขอมรบอะไรง่าย ๆ ชีวิตผูกพันอยู่อย่างแคบ ๆ กับหมู่บ้าน วัดและป่าเขา เป็นคนเชื่อฟังรัฐบาลไม่รู้จักประเทศอื่นและกลัว” ซึ่งเขาเห็นว่าป็นรายงานที่ถูกดัดมากที่สุดเกี่ยวกับระบอบปกครองเวลานั้น ดู สุรเดช กกกกลน-แปล, *เขมรจากขุมเลือด*, (แปลจากเล่มดังกล่าว) หน้า 13-23 และ 34-35.

12 Chomsky, 1985, pp. 31-32. เขาอ้างว่าข้อความตอนท้ายของย่อหน้ามาจากบทความของ David Chandler ใน *Pacific Affairs*, Summer 1983. อีกทีหนึ่ง

13 งานสำคัญมากอีกชิ้นหนึ่งที่ศึกษาวิจัยจนถึงกัมพูชาช่วง 1975-1978 คือ Francois Ponchaud, *Cambodia Year Zero*, 1977. (มาจากภาษาฝรั่งเศส *Combodge Année Zéro*) Vickery วิจารณ์ว่า Ponchaud ใช้ข้อมูลจากผู้ลี้ภัยอย่างระมัดระวังน้อยไป ทำให้ยอมรับเอาทัศนคติของผู้อพยพที่มีภูมิหลังเป็นพวกม็อนจะกินและเกลียดคอมมิวนิสต์ แต่มีทางจะไปยังประเทศที่สาม มาอย่างง่ายไป (บทที่ 2) อย่างไรก็ตาม Ponchaud ให้ข้อมูลอย่างตระหนักว่ามีใช้เป็นกระบอกเสียงแก่ฝ่ายตะวันตก เขาเป็นผู้ประเมินตัวเลขเหยื่อของเขมรแดงว่าตกในราว 2 ล้านคน ซึ่งเป็นตัวเลขประมาณใกล้เคียงกับ Kiernan

14 ตัวอย่างที่ดีคือ เรื่องจริงของ ดิศ ปราณ ที่มีได้ปรากฏใน *Killing Fields* แต่ในการสัมภาษณ์ภายหลังภาพยนตร์ได้รับรางวัล Vickery ก็ให้ตัวอย่างไว้หลายกรณีในบทที่ 4

- 15 จรัญ โยธวรวงศ์ คนไทยคนแรกที่ได้เข้าไปในกัมพูชาหลังปี 1978 และอยู่ในกัมพูชา 6 วัน เมื่อกลางเดือนสิงหาคม 1979 ก็ยื่นข้อเสนอสระในการเดินทางของเขา ดู *อ้างชาติเขมร*, กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, พ.ศ. 2522, หน้า ก.-ข.
- 16 William Shawcross, *The Quality of Mercy*, Bangkok : DD Books, 1984, pp. 24-25.
- 17 ดูรายละเอียดได้ใน *National Geographic*, Vol. 167, No. 5, May 1985, pp. 552-575.
- 18 John Pilger, "Oh, What a Noble War" *New Statesman*, 26 Apr. 1985, pp. 20-21. ในบ้านเราเกิดการล้มอดีตแล้วเขียนประวัติศาสตร์ใหม่ เช่นรายการพบโลก ระยะเวลาเดือนพฤษภาคม
- 19 ข้อมูลเหล่านี้เก็บความจากบทความของ Pilger ข้างบน
- 20 *วิวัฒน์*, ปีที่ 1 ฉบับที่ 62, 16-22 มีนาคม 2528, หน้า 7.
- 21 สุรเดช กกกกลิ่น-แปล, *เล่มเดิม*, หน้า 192 และ 248-249.
- 22 *เล่มเดียวกัน*, หน้า 175-177.
- 23 Ben Kiernan, "A Proposal for Peace", *Inside Asia*, Feb.-Mar. 1985, p. 36.
- 24 คำสัมภาษณ์ใน *Asia Week*, 28 Dec. 1979-4 Jan. 1980.
- 25 สำนักงานโฆษณาการ, *คู่มือพลเมือง*, 2479, หน้า 167-168.
- 26 Ben Kiernan, op.cit., pp. 35-37.
- 27 เหงียนโกชัคเคยคาดหวังว่าจะมีการเจรจาขั้นต้นได้ในเร็ววัน สหุณเคยพยายามจะพบปะกับตัวแทนของเวียดนามและ PRK. ในปารีสแต่ถูกขัดขวางโดยจีนและเขมรแดง ดู *Far Eastern Economic Review*, 1 Nov. 1984.
- 28 จอมพล ป. พิบูลสงคราม อ้างว่า การยอมให้ญบุ่นผ่านแดนไทยและร่วมประกาศสงครามเข้าข้างญบุ่น ก็เพื่อรักษาอำนาจอิสระของรัฐไว้เพื่อเอกราชจะได้ไม่เสียไป และเป็นการขอเวลาเตรียมตัวต่อต้านญบุ่น ท่านอ้างว่าได้ขัดขวางญบุ่นทุกวิถีทางทั้งตัดเสบียง อาหาร น้ำ เครื่องอุปโภค อุตสาหกรรม และเตรียมเพชรบูรณ์ไว้เป็นฐานทัพทางทหารต่อต้านญบุ่น ดู ป. พิบูลสงคราม, *การร่วมมือและต่อต้านญบุ่นสมัยสงคราม*, งานพระราชทานเพลิงศพ สวี แสงสำราญ, นนทบุรี, 2517.